

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Regionální identita a její projevy: příklad ČR

Martin Zelinka

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Akademický rok 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Martin Zelinka

obor Hospodářská a kulturní studia

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Regionální identita a její projevy: příklad ČR**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Literární rešerše
4. Regionální identita - Praha a další oblasti ČR
5. Regionální identita - Východní Čechy
6. Závěr
7. Seznam použitých zdrojů
8. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

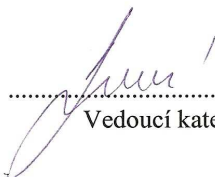
BITTNEROVÁ, Dana. Kultura českého prostoru, prostor české kultury. 1. vydání. Praha: ERMAT, 2008. 325 s.
ISBN 978-80-87178-03-4

HEŘMANOVÁ, Eva. Kulturní regiony a geografie kultury : kulturní realie a kultura v regionech Česka. 1. vydání. Praha: ASPI, 2009. 348 s. ISBN 978-80-7357-339-3

PATOČKA, Jiří. Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008. 199 s.
ISBN 978-80-7357-347-8

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Petra Kohoutková, Ph.D.**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 19. 2. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Regionální identita a její projevy: příklad ČR" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2011

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí mé práce PhDr. Petře Košťálové Ph.D. za odborné vedení a poskytnutou pomoc při zpracovávání mé bakalářské práce.

Regionální identita a její projevy: příklad ČR

Regional Identity – the Case of Czech Republic

Souhrn

V dnešní době plné globalizačních tendencí pomalu mizí drobné lokální kultury, které jsou důležitým zdrojem pro identitu lidí. Regionální identita je totiž jednou z hlavních složek individuální a kolektivní identity člověka. Cílem této práce bude zjistit, jakým způsobem občané České republiky vnímají regionální identitu, jak se promítá v jejich životech, zda o ní mají nějaké povědomí a jak si ji uvědomují. Konkrétně to bude ukázáno na příkladu toho, jak obyvatelé různých oblastí České republiky vnímají Prahu jako město a její obyvatele. To je zároveň přivede k zamyšlení nad sebou samým a nad svým regionem. Na základě odpovědí z rozhovorů a dotazníků bude utvořen profil daného regionu a také profil Prahy a Pražanů. Na závěr bude vše shrnuto a vykryštalizuje tak jeden komplexní obraz hlavního města, jeho obyvatel a současné vnímání regionální identity.

Summary

Today, the full globalization trends change slowly disappearing local culture, which are an important source of identity for people. Regional identity is indeed one of the main components of individual and collective human identity. The aim of this work will determine how people perceive the Czech Republic, regional identity, as reflected in their lives, whether it be on an awareness and how to recognize it. Specifically, it will be shown in the example of how people of different regions of the Czech Republic, Prague perceived as a city and its inhabitants. It is also bringing to think about yourself and for your region. Based on responses from interviews and questionnaires will establish a profile of the region and the profile of Prague and people from Prague. In the end everything will be summarized and crystallizes as a comprehensive picture of the capital city, its residents and the current perception of regional identity.

Klíčová slova: Kultura, region, stereotyp, identita, kulturní identita, regionální identita

Keywords: Culture, region, stereotype, identity, cultural identity, regional identity

Obsah:

1.	Úvod.....	3
2.	Cíl práce a metodika	4
3.	Literární rešerše	7
4.	Teoretická východiska	10
4.1.	Kultura	10
4.2.	Region.....	14
4.3.	Jazyk	19
4.4.	Identita	20
4.4.1.	Kulturní identita.....	25
4.4.2.	Národní identita	26
4.5.	Regionální identita.....	27
4.5.1.	Zdroje regionální identity	31
4.5.2.	Změny a zánik regionální identity	32
4.5.3.	Faktory, které ovlivňují regionální identitu	33
5.	Regionální identita - Praha a ostatní oblasti ČR	38
5.1.	Praha a Střední Čechy.....	38
5.1.1.	Praha	38
5.1.2.	Střední Čechy.....	39
5.2.	Severní Čechy (Liberecký a Ústecký kraj).....	41
5.3.	Západní Čechy (Karlovarský a Plzeňský kraj)	42
5.4.	Jižní Čechy (Jihočeský kraj a Kraj Vysočina).....	43
5.5.	Morava a Slezsko (Jihomoravský, Olomoucký, Zlínský a Moravskoslezský kraj) 45	
6.	Regionální identita – východní Čechy.....	47
6.1.	Východní Čechy (Královéhradecký a Pardubický kraj).....	47
6.2.	Dvůr Králové nad Labem	48
7.	Závěr	51
8.	Seznam použitých zdrojů.....	53

1. Úvod

V dnešní době nás ze všech stran obklopují globalizační procesy, snahy o vytvoření „jednotné“, „stejně“ Evropy, vytvoření evropské identity aj. Veškeré tyto procesy vedou k zánikům drobných lokálních kultur. Znovuoživení těchto kultur může být obtížné, uchovávají se pouze v rovině umění (literatura, hudba, malířství apod.). Fakt zániku a změn regionálních kultur a potažmo identit má za následek, že lidé navyklí na určitý řád, ve kterém žijí, musí tento řád změnit. Sami sebe se pak velmi často ptají „*Kdo vlastně jsem?*“, „*Proč tu jsem?*“ a „*Kam patřím?*“. Hledání odpovědí na tyto otázky je běh na dlouhou trať, přičemž touto trať bývá velmi často celý život. Jednotlivé odpovědi se v průběhu života člověka často mění a stále se znovu utváří pod světlem různých událostí. Mezi tyto události zcela jistě patří stěhování se z místa na místo. Ať už se lidé stěhují za svými partnery nebo kvůli zaměstnání, jednotlivá místa zanechávají na každém své stopy.

Tyto změny působí na každého jednotlivce odlišně. Někdo přijme atributy nového místa za své a na své předchozí bydliště zapomene. Jiný bude vzpomínat na své předešlé místo a bude se v novém prostředí chovat tak, jak byl zvyklý doposud. Díky tomu pak zde může mít problémy s asimilací, a proto může získat k tomuto prostředí negativní vztah. Další člověk bude jak vzpomínat tak přijme za své i nové místo a jeho osobnost se pak stává z hlediska identity víceúrovňovou.

V důsledku změny prostoru, který člověk obývá, nastává mnoho případů, kdy se u jednotlivce může změnit chování, vlastnosti, používaný jazyk, dodržování tradic, zvyků aj. Všechny tyto aspekty jsou zdrojem pro důležitou součást lidského bytí – regionální identitu.

2. Cíl práce a metodika

Hlavním cílem této práce bude zjistit, jaké je povědomí obyvatel České republiky o regionální identitě, jak se promítá v jejich životech, zda mají ve své jedinečné individuální identitě nějakým způsobem zakořeněnou i teritoriální složku, kterou si nějakým způsobem uvědomují. Abychom to co možná nejlépe vystihli, bude v této práci zaměřeno na specifické téma regionální identity, kdy tímto tématem je vnímání hlavního města a jeho obyvatel. Konkrétně jak je nahlíženo na Prahu jako město v různých částech České republiky a zároveň se tento výzkum bude zajímat o názory na obyvatele Prahy. Dalším cílem bude na základě výpovědí respondentů vytvořit stereotyp Pražana. Což může být problémové, protože lidé mohou na Pražana v jednotlivých regionech nahlížet zcela odlišně. Dále se práce zaměří i na používané dialekty a odlišnosti v mluvě u dnešních obyvatel z různých oblastí ČR.

Pro každou práci či výzkum je velmi důležité zvolit si správně, jak postupovat, abychom získali co možná nejlepší výsledky. Postup v této práci bude následující: Českou republiku je nutné pro potřeby tohoto výzkumu rozdělit do menších celků, přesněji do šesti částí. Na Prahu a střední Čechy, východní Čechy, západní Čechy, severní Čechy, jižní Čechy a Moravu a Slezsko jako jeden celek. Z výše zmíněných oblastí bude nejvíce věnováno oblasti východních Čech, konkrétně oblasti Dvora Králové nad Labem, a to díky osobní zkušenosti, neboť sám jako rodilý Pražan často pobývám právě ve Dvoře Králové.

Dalším důležitým faktorem je studium primárních a sekundárních pramenů, abychom se dozvěděli více o tom, co je identita, jaké výzkumy již byly podniknuty, co se zjistilo, abychom našli více informací o daném regionu atd. Na základě těchto poznatků, po nabytí informací, nastává doba pro terénní výzkum. Zde bude využito metody řízeného rozhovoru dle předem připravených otázek. Pokud se nepodaří respondenta zastihnout osobně, bude kontaktován alespoň pomocí elektronické pošty, tedy ve formě dotazníku. Výhodnější metodou je v tomto případě metoda řízeného rozhovoru, protože naskýtá možnost hlubšího pohledu do daného tématu. Když dostane respondent dotazník, odpoví pravděpodobně jen jedním slovem, jednou větou, což může být z hlediska informací zavádějící a zcela nedostačující. Oproti tomu pokud bude-li s respondentem navázán přímý kontakt, tak kromě rozvinutějších odpovědí, ke kterým by měli být dané osoby vedeni, je

možno zpozorovat i jeho bezprostřední reakce, ze kterých lze mnohé rozpoznat např. entuziasmus jedince, váhavost, ochota odpovídat, pravdivost výpovědí apod.

Pro volbu respondenta bude pro tento výzkum důležité více aspektů, aby se jednalo o:

- 1) Rodáka z Prahy, který stále žije v Praze
- 2) Rodáka z Prahy, který žije v jiné části ČR
- 3) Rodáka z jiného regionu.

Mezi respondenty budou patřit většinou mí známí a přátelé, tedy lidé mladšího věku, povětšinou studenti. To bude výhodné, protože se tím může zjistit transmise regionální identity z rodičů na tuto mladší generaci, která se v dnešní době často stěhuje za prací a vzděláním. Jedním z respondentů bude i má osoba, a to právě díky osobní zkušenosti. Avšak díky tomu počítáme s rizikem toho, že osobní výpověď nebude mít čistě objektivní charakter.

Základním kritériem pro výběr otázek bude snaha, aby respondent byl co možná nejméně ovlivněn danou otázkou k jasné odpovědi a dát respondentovi co největší prostor k vlastnímu vyjádření a k prezentaci vlastních názorů a postojů. K tomu je také výhodnější užít metody řízeného rozhovoru.

Použité otázky jsou dvojího typu. Díky dvojímu typu se podaří získat více obsáhlé odpovědi, neboť lidé vždy lépe odpovídají na otázky týkající se jich samých, pokud jsou v interakci s něčím jiným. Prvním typem jsou otázky, pomocí nichž respondent zodpoví, jak vnímá svůj region, kde žije. Tyto otázky jsou:

- 1) Cítíte se být více obyvatelem České republiky nebo obyvatelem vašeho regionu (města)?
- 2) Co vás napadne, když se řekne ... (dané město či region)?
- 3) Jaké jsou klady vašeho města (regionu)?
- 4) Jaké jsou zápory vašeho města (regionu)?
- 5) Je něco typického pro váš region?
- 6) Chcete i nadále zůstat ve vašem regionu (městě)? Proč?
- 7) Co je typické pro obyvatele vašeho regionu (jazyk oblékání, vyjadřování se, svátky apod.)?
- 8) Jaké slavíte svátky u vás v rodině?
- 9) Co se u vás nejvíce vaří při zvláštních příležitostech?

- 10) Chtěli byste vašemu dítěti vštěpovat vaši regionální identitu? Vštěpovat ve smyslu říkat mu odkud pochází, vážit si toho odkud je, být hrdý, dodržovat tradice apod. Nebo mu v tomto necháte volnost?

Druhý typ otázek zjistí respondentův pohled a názory na Prahu a Pražany. Tyto otázky jsou:

- 1) Co vás první napadne, když se řekne Praha?
- 2) Co vás na Praze nejvíc přitahuje?
- 3) Co vás na Praze nejvíc odrazuje?
- 4) Co pro vás znamená Praha?
- 5) Je něco typického pro Prahu?
- 6) Chtěl byste žít v Praze? Proč?
- 7) Stýkáte se s obyvateli Prahy? Pokud ano, myslíte si, že vás to nějakým způsobem ovlivňuje?
- 8) Vidíte nějaké rozdíly mezi obyvatelem vašeho města (regionu) a Pražanem?
- 9) Jak vypadá představitel Pražana podle vás?
- 10) Myslíte si, že Pražané užívají odlišný jazyk než vy? V čem se liší?

Po získání odpovědí se musí vyhodnotit a zpracovat získané informace. Snahou bude porovnat teorie vyčtené ze studia knih s tím, co vyplynulo z odpovědí respondentů. Je možné nastolit hypotézu, že výpovědi mladé generace budou odlišné od výpovědí respondentů z generace starší, neboť veškeré aspekty týkající se kultury, regionů a identity vnímá dnešní mládež odlišně.

3. Literární řešerše

Regionální identitou a identitou obecně se zabývá velmi mnoho autorů a vědců jak českých tak i zahraničních. Dá se říci, že každý autor zabývající se identitou obecně narazí na otázku teritoriální respektive regionální identity. Materiálů je tedy dostatečné množství. Pro tuto práci se stěžejním dílem stává kniha *Kulturní geografie a geografie kultury* od autorů Evy Heřmanové a Pavla Chromého. V této publikaci se zabývají většinou otázek, které budou v této práci řešeny (pojmy region, identita, kultura, regionální identita ad.). Na regionální identitu se specializuje právě Pavel Chromý, který tuto problematiku i vyučuje na vysokých školách v Praze. Nicméně pro jeho práci a vůbec tuto publikaci je charakteristické, že cituje názory a teorie velkého množství jiných autorů, aby podal co možná nejširší a nejrozmanitější pohled na toto téma. Velmi prospěšné jsou také různé výzkumy, jenž byly provedeny a jejichž výsledky jsou zde uveřejněny. To přináší aktuální informace o České republice.

Další významnou publikací pro téma regionální identita je *Kultura českého prostoru. Prostor české kultury* od Dany Heřmanové a kol. Zde se různí autoři zabývají jednotlivými částmi kultury a spojením kultury a prostoru v České republice. Dále se zabývají analýzou kulturních prvků, díky nimž se konstruuje a identifikuje česká kultura. Kulturou obecně se zabývá sama Dana Bittnerová. O jazyku jako kulturním prvku Čechů pojednávají práce Jana Sokola a Jitky Slezákové. Tento fakt, že jazyk je jedním z klíčových atributů české kultury, je velice významný pro formování a utváření regionální identity, protože pod toto téma spadají rovněž dialekty, které samy o sobě odlišují jednu skupinu lidí od těch ostatních. Důležitou součástí kultury je i kultura lidová, které se věnuje Miriam Moravcová. Pohlíží na ni z hlediska charakteristiky této kultury, jejím historickým vývojem a vývojem vnímání lidové kultury u nás.

Regionální identitou se zabývají Václav Houžvička a Lukáš Novotný. Konkrétně se zajímají o regionální identitu v česko-německém pohraničí včetně problémů, které se zde vyskytují. Přináší ucelený pohled a charakteristiku toho, co je identita, co je regionální identita, jak se utváří a jaké má projevy. Dále se v jejich práci věnují samotnému empirickému výzkumu vztahů Čechů a Němců v pohraničí, který byl proveden sociologickým ústavem Akademie Věd České republiky. Tento

Stručněji je využito knihy Jana Průchy *Interkulturní psychologie*. Použita byla ta část věnující se identitě, a tím jak identita vzniká. Dále se věnuje etnikům, rasám a národům a jejich kulturou, jak se liší a ovlivňují. Rovněž knihy Jaroslava Vencálka *Protisměry územní identity* byla užita jen velmi malá část. Jednalo se o tu část hovořící o zdrojích identity a její tvorbě.

Na problematiku regionů a jejich specifických znaků, vlastností lidí, památek, ale i specifické kuchyně či používaných výrazů v rámci České republiky bylo použito knihy *Na cestě po České republice*, kterou publikoval Jan Cézár. Tato publikace je beletrickým zpracováním úspěšného dokumentu České televize, jenž nese stejný název. Tato kniha nejvíce pomohla při zpracovávání dat získaných výzkumem, neboť respondenty především z dotazníkové formy výzkumu nebylo již možno opětovně kontaktovat, aby mohli blíže vysvětlit určité části jejich odpovědí (např. význam slov, které jsou užívány jen v některých částech ČR apod.). Proto s pomocí této publikace bylo několik pojmů ihned osvětleno. Rovněž si při jejím čtení člověk v hlavě utvoří reálnou představu o daném místě. Tyto jednotlivé představy poté utvoří v mysli čtenáře ucelenou mapu regionů a jejich symbolů.

Z internetových zdrojů bylo velmi vhodné použít webový magazín *Socioweb*. Tento magazín vydává Sociologický ústav Akademie Věd České republiky. Jednotliví autoři z mnoha vědních disciplín zde mohou uveřejňovat své práce, teorie i jednotlivé výzkumy. Pro tuto práci se nejvíce hodí obsáhlý příspěvek Ondřeje Roubala, který nazval *Když se řekne identita...* Tento příspěvek má tři části, ve kterých se zabývá identitou, jejími atributy, vlivem na život člověka, jejím utvářením atd. Při vysvětlování a objasňování tohoto pojmu naráží i na problém regionální identity, kterou se snaží rovněž velmi jasně vymezit a definovat.

Dalším velmi vhodným zdrojem se stala webová stránka *Czechkid*. Na tvorbě těchto stránek spolupracuje Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy (studenti i zaměstnanci katedry studií občanské společnosti), British Council Czech Republic a Evropský sociální fond, jenž tento projekt zároveň financuje. Tato stránka se má stát nástrojem pro zavedení multikulturní výchovy do škol a pomoci tak pedagogům vypořádat se s problémem rozdílných identit žáků. Přináší tedy mnoho teoretických východisek, Jedním z nich je práce *Kulturní identita*. Autory jsou sociolog a přední český vietnamista Jiří Kocourek a antropoložka Dana Moore. V tomto příspěvku se zabývají a vysvětlují

pojmy jako identita, kulturní identita, kultura a tradice, vývoj identity v průběhu socializace aj.

Při vysvětlení obecného významu různých pojmů je nápomocný internetový slovník *ABZ Slovník cizích slov*. Jsou zde vysvětleny pojmy jako identita, stereotyp, stereotypizace předsudek aj., které jsem vkládají různí erudovaní lidé. Konkrétně pojmy stereotyp, stereotypizace sem editoval prof. Rudolf Kohoutek CSc..

Pro veškerá numerická data týkající se regionů (rozloha, počet obyvatel nebo podíl městského obyvatelstva) je použito údajů z internetových stránek Českého statistického úřadu. Jedná se totiž o nejaktuálnější a nejdůvěryhodnější dostupná data.

4. Teoretická východiska

Abychom mohli správně a z co možná nejširšího pohledu vysvětlit pojem regionální identita, je nutné vysvětlit řadu pojmů, které s ní více či méně souvisí a ovlivňují ji. Těmito pojmy jsou kultura, její důležitá součást lidová kultura a tradice, dále pak region a místo (v rámci této části bude vysvětlen i pojem český prostor a snahou bude i odpovědět na otázku, co je to češství). Plynule se tak dostaneme k dalšímu důležitému faktoru - jazyku a dialektům. Poté bude vysvětlen samotný pojem identita a její typy jako kolektivní identita, kulturní identita, jazyková identita. Největší část bude věnována identitě regionální spolu se všemi dalšími vlivy, které na ni působí.

4.1. Kultura

Prvním pojmem, kterým se musíme zabývat, abychom správně pochopili, co znamená regionální identita, je kultura. Kultura je odjakživa spojena s člověkem. „*Každý jedinec je tím, čím je, vždy na pozadí kultury, do níž byl enkulturován nebo v níž se rozhodl akulturovat. Je do značné míry zajatcem kultury, která jej svazuje, stejně tak jako mu pomáhá vyznat se ve změní impulzů, které přicházejí z okolí. Na kulturu je tedy možné nahlížet na straně jedné jako regulativ chování jedince a na straně druhé jako výkladové schéma, které mu umožňuje interpretovat okolní realitu.*“¹ Každý jedinec pak podle Bittnerové vnímá kulturu jako nabídku, se kterou by se měl vyrovnat a akceptovat, odmítnout nebo reinterpretovat její jednotlivé prvky. Tím, co si zvolí, si neujasňuje pouze svůj vztah ke kultuře, ale buduje tak i svůj obraz v rámci společnosti dané kultury. V individuální rovině potom může propojení osobnosti a kultury nabývat nespočetných možností. Vezmeme-li všechna tato individuální pojetí kultury v určitém geografickém prostoru, dostaneme kulturu jako celek.

„*Žádný lidský jedinec se nemůže přizpůsobit společnosti bez kontaktu s druhými lidmi. Tím, že se s nimi stýká, vytváří se jeho kulturní identita, souhrn kulturních vlastností, které považuje za vlastní, známé, blízké. Kulturu můžeme do jisté míry chápat jako charakter skupiny, jako reakci lidského společenství na své konkrétní životní podmínky.*“²

¹ BITTNEROVÁ, D., HEŘMANSKÝ, M. a kol., *Kultura českého prostoru, prostor české kultury*, s. 7

² KOCOUREK, J., MOREE, D., Kulturní identita, [online], [cit. 2011-13-01], dostupné z <<http://www.czechkid.cz/si1120.html>>

Jak uvádí Jiří Kocourek a Dana Moree, jednotlivé skupiny se vyvíjí v různých životních prostředích (jak prostředí společenském, tak i přírodním a historickém). To má za následek, že se jednotlivé životní podmínky značně liší, a proto na takové prostředí lidé reagují odlišně (vytváří jiné výrobky, hodnoty, náboženství, umění apod.). Pak se liší i jejich kultura. „*Kulturu v širším slova smyslu můžeme chápat jako soubor artefaktů kultury, jakoby důsledků činnosti skupiny, sociokulturních regulativů kultury, jakoby způsobů fungování a jednání dané skupiny (normy, hodnoty, vzory chování) a idejí kultury, jakoby názorů a postojů skupiny (předmět vzdělávání, ideologie, světový názor, filosofie, náboženství) sdílený a předávaný jejími členy.*“³

Odpovědi na otázku, co to je kultura, hledá dodnes především antropologie, která studuje kultury v různých částech světa. V knize Bittnerové se antropologickým pohledem na kulturu zabývá Inna Čábelková. Podle ní tedy z antropologického hlediska kulturu vnímáme jako dva koncepty. Za prvé kultura jako umění ve všech jeho projevech. Za druhé kultura jako pravidla sociální interakce, neboli kulturní vzorce. Stoprocentní fungování kulturních vzorců lze samozřejmě vyloučit, protože každý člověk je jiný a jinak reaguje na rozličné situace v jeho životě. Avšak kulturní vzorce podchycují jen to, co je lidem společné a pro to ostatní nechávají široký prostor pro realizaci toho individuálního. Dále Čábelková tvrdí, že každý z nás má v sobě zabudováno několik vrstev kultury. Je to podle toho, ke kterým skupinám člověk patří. Zde volně navazuje se svým názorem Josef Kandert, který se domnívá, že existence jakékoli skupiny se sebou přináší i existenci jedinečné unikátní kultury. Neboť existuje po světě miliony různých skupin, existuje také mnoho různých kultur. To je také jeden z důvodů, proč si myslí, že nejde určit jednu, univerzální lidskou kulturu.

S podobným názorem na kulturu, jako má Čábelková, přichází ve stejné publikaci i Jan Sokol, který rovněž vidí dva významy kultury. První je pojem kultura v užším, lidovém významu, kdy pod kulturou se rozumí divadlo, umění, poezie, literatura, galerie aj. To si jako první představí každý z nás, pokud si sám a bez dlouhého přemýšlení zkusí odpovědět, co to je kultura. Druhý význam je široký a znamená síť významů, do kterých se člověk musí enkulturovat, aby zapadl do určité společnosti.

³ KOCOUREK, J., MOREE, D., Kulturní identita, [online], [cit. 2011-13-01], dostupné z <<http://www.czechkid.cz/si1120.html>>

Velmi důležitou součástí kultury je kultura lidová, která má v České republice stále svou pevnou pozici. Lidovou kulturou v českých zemích se ve své práci „*Lidová kultura – vzestup a pád symbolu českého prostoru*“, která je uveřejněna v knize Bittnerové, zabývá Miriam Moravcová.

Podle Moravcové hrála lidová kultura velkou roli v době formování české společnosti, českého území a českého národa především jako národní symbol. Velice často si pod pojmem lidová kultura v Čechách lidé představí kulturu obyvatelstva vesnických příměstských oblastí na konci 19. století (dobu Němcové, Erbena apod.). Ve větší či menší míře hraje však důležitou roli v životě lidí i dnes. Lidová kultura je jednou z mnoha součástí kultury. Jejím charakterizujícím znakem je lokální a regionální rozrůzněnost. Dalším znakem je výměna lidové kultury mezi generacemi, a proto je také jaksi časově ohraničena, neboť souvisí právě s lidmi, kteří jsou jejími nositeli. Patří sem lidové kroje, artefakty lidového umění, lidový tanec, lidové písně, lidová architektura atd. Moravcová rozděluje lidovou kulturu v Čechách na čtyři skupiny podle vývoje české moderní společnosti. Jedná se o epochu národní emancipace, epochu, kdy se česká společnost chtěla vyrovnat západním státům sociálně, politicky a hospodářsky, dále epochu socialismu a epochu současnosti.

V první epoše národní emancipace prošla moderní česká společnost proměnou od vlastenecké společnosti k uvědomělé národní společnosti. Jedná se o dobu přelomu 18. a 19. století. V této době byla regionální rozrůzněnost kultury mírně potlačována a snahou bylo především vytvořit jednu národní kulturu. V druhé epoše se vytvořil český stát spolu se Slováky (jedná se tedy o dobu před a po roce 1918. V této době byla lidová kultura brána jako národní symbol a regionální rozrůzněnost byla označena za podstatu lidové kultury. Jednalo se tedy o „symbol jednoty v různosti“. Třetí epocha, epocha socialistická, přinesla změnu v celém chápání společnosti. Veškeré náhledy na lidovou kulturu a fungování společnosti, které byly v době první republiky brány jako příkladné, byly nyní brány za špatné. Většina segmentů lidové kultury byla předsána „shora“. Pár symbolů se zachovalo, avšak pouze na regionální úrovni. A pak z těchto regionů byly určité prvky kultury prezentovány v médiích, aby bylo vidět, že vše funguje tak jako dřív, ne-li lépe. Co je důležité tak většina prvků kultury související s církevní obřadností v této době takřka vymizela. Poslední epocha znamená dobu po roce 1989, která opět znamená transformaci české společnosti. Nejdůležitější pro lidovou kulturu se stal fakt, že se Česká republika

více otevřela lidem z jiných etnik. Na lidovou kulturu stejně tak jako na vše ostatní se pohlíží liberálně. Z tradičního národního symbolu se lidová kultura stává symbolem pouliční zábavy, místních kulturních festivalů či jen divadelních her.

Pokud hovoříme o kultuře potažmo kultuře lidové, musíme zmínit i pojem tradice, jež je její nedílnou součástí. Tradice odvozujeme z latinského slova „*traditium*“, což znamená „*to, co se přenáší*“. Jak uvádí Heřmanová a Chromý, tradice „*je pojmem pro předávání určitého poznání, schopností, dovedností a postupů i pro předávání konvencí, rituálů obřadů, zvyklostí a mravů v rámci větší či menší komunity lidí.*“⁴ Pro lokální sociální život je významné, aby tradice byly dodržovány spontánně a dobrovolně. Pokud by byl jedinec k dodržování tradic donucován, přineslo by to negativní efekt na následné předávání onoho zvyku. Heřmanová a Chromý rozdělují tradice na historicky vzniklé (lidové obyčeje a slavnosti, nošení krojů, poutě) a na tradice novodobé (vítání občánků, vyvěšování státních vlajek, slavení svátku svatého Valentýna apod.). Vedle těchto dvou typů tradic můžeme mít ještě tradice kulturní. „*Kulturní tradice jsou ustálené vzorce chování a jednání kultury, které tvoří smysluplné řešení vzniklé situace v daném životním prostředí v dané době. S postupem času, se změnou prostředí, ale i vnímání skupiny se může ztratit či pozměnit smysl i způsob tradičního řešení daného problému. Tradice může zanikat, nebo měnit svůj význam, může se vytvářet nová tradice.*“⁵

Ať už se jedná o jakýkoli typ, vždy tradice zakládá vztahy mezi dvěma subjekty, kdy jedním z nich je pokaždé člověk. Tradice kulturněhistorické podporují zejména vztah člověka k určitému území. Oproti tomu tradice novodobé napomáhají především k vytváření vztahu mezi obyvateli a státem či státními institucemi.

Na závěr nastínění toho, co je kultura a co vše do tohoto pojmu můžeme zahrnout, je nezbytné připomenout souvislost s regionální identitou. Pavel Chromý ve své knize uvádí: „*Kultura dnes představuje významný faktor diferencovaného rozvoje obcí, měst a regionů. Důvodem je skutečnost, že kultura nejen přispívá k rozvoji intelektuální, morální a emocionální úrovně obyvatel jakožto jedinců, ale také často výrazně napomáhá integraci*

⁴ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 279

⁵ KOCOUREK, J., MOREE, D., *Kulturní identita*, [online], [cit. 2011-13-01], dostupné z <<http://www.czechkid.cz/si1120.html>>

*a rozvoji celé společnosti, neboť je nástrojem přenosu zkušeností a informací mezi generacemi a její prvky jsou běžnou součástí individuální, sociální a územní identity.*⁶

4.2. Region

V této části budou vysvětleny pojmy region, jak je region chápán a vnímán v minulosti a dnes, jak se region utváří a jak se liší region a místo. Na závěr bude snahou zachytit to, co by se dalo značit jako český prostor.

Jak uvádí Chromý, region je „více či méně“ ohraničená územní jednotka, která se díky tomu, že je jednotná a uniformní a má nějaký organizační princip, liší od ostatních územních jednotek. Označením „více či méně“ ohraničená se rozumí to, že ne vždy je hranice daného regionu jasně daná.

*„Regiony jsou založeny občas na základě kolektivní sociální klasifikace/identifikace/, častěji však na četných aktivitách, jimiž je vytvářen, postupně institucionalizován a reprodukován hegemonický příběh specifické regionální jednotky.*⁷

Region je vnímán dnes nikoli jako statické území, ale jako prostor ve kterém je nejdůležitější člověk, se kterým dané území osciluje, tj. má nestálé hranice dle toho, jaká je mobilita lidí z daného regionu. Nicméně hranice hraje velice důležitou roli a musí být jakýmsi způsobem stanovena (nejčastěji administrativně). Je to především z důvodu odlišení toho, kdo jsme „my“ a kdo jsou „oni“.

Region můžeme chápat z několika pohledů:

- TRADIČNÍ - kdy regionem rozumíme přirozeně existující územní jednotky, ve kterých se spojuje jedinečnost kultury a přírody. V místě daného regionu se pak vyskytuje specifický způsob života obyvatel, kteří zde žijí. Při tomto chápání je kladen důraz na specifické, jedinečné a výjimečné aspekty regionu.
- 50. léta 20. století – od této doby region není vnímán jako přirozeně existující reálná jednotka, ale jako způsob organizace geografických informací. To vedlo k velké technizaci poznání a došlo k odosobnění při vnímání regionů. Vše se přisuzovalo a definovalo, nepřihlíželo se k tomu, co zde bylo.
- 80. léta 20. století – tento pohled vychází z vědy, která v této době vzniká, regionální geografie. Přechází se totiž od výzkumu územní organizace

⁶ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 181

⁷ Tamtéž, s. 26

společnosti ke zkoumání sociální organizace prostoru. A proto je region vnímán jako sociální konstrukce, kde je vyjádřeno, jak společnost formuje prostor a jaký mu dává smysl. Tento vývoj probíhá dlouhodobě a je potom možné označit region jako institucionalizovaný fakt. Region jako takový pak slouží jako prostředí pro existenci sítí kulturních, ekonomických, politických aj. procesů a vztahů.

To, jakým způsobem region vzniká, bývá označováno jako proces institucionalizace regionu.⁸ Tento proces má 4 stadia, při kterém nezáleží na pořadí, v jakém probíhají. Tato stadia mohou probíhat i současně. Jedná se o:

1. nabývání prostorového tvaru
2. vytváření symbolického „tvaru“, symbolické formy regionu
3. formování a rozvoj institucí regionu
4. zakotvení regionu jako části regionálního systému a regionálního povědomí společnosti

„Ad 1. Během prostorového formování regionu získává region hranice. Hranice mají dvojitý charakter, fungují k odlišení těch, kteří do regionu patří, a zároveň těch, kteří tam nepatří.

Ad 2. Důležitou součástí procesu institucionalizace je také formování symbolického tvaru regionu tj. symboliky regionu. Klíčovou roli zde hraje pojmenování, jméno regionu, ať už v politických, akademických debatách nebo každodenních rozmluvách. Součástí formování symbolického tvaru regionu je také vytváření regionální symboliky (znaky, vlajky, atd.). Symbolika regionu často čerpá jednak z paměti území, tj. jeho historie, anebo vzniká na bázi současné reality regionu. Regionální symboly jsou často založeny na regionálních, kulturních zdrojích a jsou hojně využívány k prezentaci území.

Ad 3. Pro utváření regionu, reprodukci jeho regionální identity a regionální symboliky hrají důležitou roli instituce a organizace (politické, ekonomické, kulturní). Instituce slouží k vytváření a udržování regionální identity, prezentaci kulturních nebo ekonomických specifík. Důležitou roli hrají také informačně-vzdělávací instituce (školy, regionální média apod.).

Ad 4. Vrcholem tohoto procesu je zakotvení regionu v prostorových regionálních strukturách a ve vědomí společnosti nejen uvnitř regionu, ale také ve vědomí komunit okolních. V případě národního státu je vrcholnou fází procesu institucionalizace uznání

⁸ pozn. součástí tohoto procesu je formování regionální identity

suverenity státu, a na regionální úrovni se tak děje získáním autonomního postavení v regionálních strukturách a ustanovením administrativní role regionu.“⁹

Důležitým faktorem je čas. Regiony se časem mění, stejně jako se mění jeho společnost a krajina. Proto je dle Chromého a Heřmanové nutné odlišit individuální a institucionální formování regionu. „*Proces formování regionu tedy doprovází vznik politiky regionální identity, která má za cíl zesílení snah o přeměnu obyvatelstva regionů v integrovanou komunitu se vzájemnou solidaritou a společnou identitou. Politika regionální identity ale mnohdy slouží spíše jako prostředek k legalizaci regionální struktury moci než k regionální emancipaci.*“¹⁰ Toto formování regionů by však mělo probíhat spíše než „shora“, pomocí politických stran a zájmů bohatých korporací, od samotných obyčejných lidí tedy „zdola“.

Je velmi důležité rozlišovat mezi pojmy místo a region. Mnohdy ovšem jsou tato slova zaměňována a nesprávně používána. Pojem region byl již vysvětlen. Místo lze definovat jako „*individuální dynamickou kategorii neboli jako prostor, ve kterém se odehrává život člověka s jeho každodenními prostorovými zkušenostmi.*“¹¹ Místo tedy nemá jasně dané hranice, může zahrnovat vícero hierarchických úrovní najednou a u některých jedinců může nabývat až globálního rozměru. Samozřejmě platí, že k jednotlivým úrovním jsou lidé vázáni různou intenzitou (např. většina lidí má k místu označovanému jako domov, tj. místu kde žije, bližší citový vztah než k místům, kam se jezdí rekreovat).

Místo se tedy chápe jako kategorie individuální, která vychází z každodenní zkušenosti a života člověka, nemá stanovené měřítko, a přesto ho velmi často intuitivně vnímáme. Oproti tomu region má kolektivní rozměr a můžeme ho chápat jako geografický systém. Systém, který zastupuje historické a institucionální zkušenosti, protože existence regionu je dlouhodobá a utváří se historickým procesem.

Jednoduše lze tedy vysvětlit rozdíl mezi místem a regionem slovy Chromého: „*Region je kategorií s kolektivním rozměrem, jež zastupuje institucionální zkušenosti a historii regionu, ne tedy historii jednotlivce, jak je tomu u místa.*“¹²

⁹ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 115

¹⁰ Tamtéž, s. 111

¹¹ Tamtéž, s. 112

¹² Tamtéž, s. 312

Každý z nás žije v určitém místě, oblasti, regionu, zemi a spolu s ostatními tak vytváříme rodinné, přátelské, profesní, sportovní ale i územní společenství. Pokud se setkáme s obyvatelem jiného místa, označujeme ho nejčastěji názvem jeho státu, historické země, územně správní jednotky (kraje nebo okresu), či nějakého blízkého města. Dokážeme si pak přirozeně vybavit přibližné hranice těchto územních celků. Dodatečně se poté snažíme vybavit si nějaké základní charakteristiky, které jsou pro ono území dané a zároveň toto území odlišují od ostatních. Dá se říci, že díky těmto pochodům vznikají regionální stereotypy, které lze vidět např. v odlišných reakcích obyvatel, v jejich chování, způsobu vyjadřování apod.

Pozastavme se na chvíli u pojmu stereotyp. Tento pojem pochází ze staré řečtiny ze spojení slov „*stereos*“ - tvrdý, pevný a „*typtein*“ – razit, tisknout. Stereotyp definujeme jako jednotvárný, ustálený, navyklý vzorec chování a myšlení. S tím souvisí i proces stereotypizace. Ten definuje Rudolf Kohoutek jako „*přisuzování určitých vlastností lidem např. podle jejich národnosti, věku, profese, vzdělání, genderu, rasy, které často souvisí se zkreslující etiketizací, nálepkováním, předsudky a mýty*“¹³ Se stereotypem souvisí i pojem předsudek. Je důležité zmínit, že to není totéž. Předsudek představuje předpojatost, která má vždy negativní postoj k člověku, předmětu nebo činnosti. Kdežto stereotyp může mít i pozitivní charakter. Obě kategorie jsou však velmi stabilní, a těžko se mění. Jako příklad lze uvést dva typy takovýchto oblastí v Čechách, se kterými jsou spojené i jisté stereotypy:

- Chodsko, Valašsko, Slovácko jsou území výjimečná svou specifickou kulturou a prostředím. Takováto území se označují jako kulturní region nebo národopisná oblast. Velmi dobře si pak uvědomujeme příslušnost těchto obyvatel k danému území.
- České Švýcarsko, Česká Kanada apod. jsou území, ve kterých lze nalézt jisté paralely s územími vzdálenými. Tato území bychom měli označovat spíše jako oblasti, protože ve většině případů nemají ostré hranice a bývají zonální povahy. Tyto oblasti jsou utvářeny v myslích nejen místních obyvatelů, ale i v myslích lidí, kteří zde pouze pracují, rekreují se atd.

¹³ KOHOUTEK, R., ABZ Slovník cizích slov, [online], [cit. 2011-16-02], dostupné z < <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/stereotypizace-v-psychologii> >

Pro tuto práci je nutné vymezit si, co je a co není český prostor, aby bylo zřetelné, v jakých oblastech, místech a regionech se pohybujeme. Bittnerová a Heřmanský uvádí, že český prostor stojí na dvou principech. Prvním je kulturní jednota a druhým je geografická ohraničenost. Tyto dva principy se vzájemně doplňují. Kulturní jednota spočívá hlavně ve vytýčení českého prostoru, kde český prostor vidí jako pole komunikace českých mluvčích. Jazyk je totiž primárním kritériem pro rozpoznání vlastních a cizích, a tím se symbolicky utváří hranice. Druhý pohled na český prostor je tedy takový, že se jedná o geograficky ohraničené území, což se dá ztotožnit z dnešními hranicemi naší republiky. Miriam Moravcová, která se zabývá spíše problematikou lidové kultury, vidí český prostor ve dvou dimenzích. Těmito dimenzemi jsou období před rokem 1918 a po tomto datu. Český národní prostor byl dle Moravcové do vzniku samostatného státu vyhrazován ve vztahu k českému etniku, k používání českého jazyka a české kultury. Tedy patřily sem i lidé žijící mimo území rakouské monarchie dokonce i mimo Evropu. A právě tyto lidé nepřímou žijící na „českém“ území zachovávali prvky české kultury mnohdy více než lidé zde žijící. Po roce 1918 se k výše uvedeným třem atributům pro vymezení českého prostoru přidává ještě území československého respektive českého státu.

Otázkou „*co je to češství?*“ se zabývá ve své práci Jan Sokol. To, co se rozumí češtvím, je podle Sokola různé. Buď se na tento problém můžeme dívat jako na problém příbuzenství a nebo prostoru. Zpočátku se veškeré společnosti organizovali na základě příbuzenství (byl zde nějaký praotec a my jsme jeho děti). Postupem času se příbuzenství z velké části nahradilo územím, tedy kdo žije na daném území, je členem té dané společnosti. V dnešní době jsou důležité oba faktory a k nim s přidává další faktor - komunikace.

Kocourek a Moree se rovněž zabývají otázkou češství. Na základě výzkumů bylo zjištěno, že koncept češství se váže jen na osoby, které se narodily dvěma českým rodičům, mají českou národnost i občanství a jako jejich jediný rodný jazyk je čeština. Podle jiného výzkumu jsou zde tři nejdůležitější aspekty vedoucí k pocitu být Čechem. Těmito aspekty rozumíme schopnost umět český jazyk, cítit se jako Čech a mít české občanství. Zajímavostí tohoto výzkumu je, že místo narození nebo vyznávané náboženství není podstatné.

4.3. Jazyk

Jak bylo výše uvedeno, velmi důležitou roli pro vymezení českého prostoru a všeobecně pro vymezení každého prostoru, který obývají lidé, hraje jazyk popř. jeho dialekty.

Jan Sokol rozebírá v knize Bittnerové i otázku jazyka a jeho vlivu na češství. Říká nám, že tam, kde má žít společnost lidí na daném území, musí se zákonitě nějakým způsobem domluvit. K tomu slouží důležitý prostředek – jazyk. Sokol uvádí: „... citát *Ludwiga Wittgensteina, který ve svém Traktátu říká: „Hranice mého jazyka jsou hranice mého světa. “ To lze chápat buď individuálně, že to, co neumím pojmenovat, nepatří do mého světa, anebo také kolektivně, že tam, kde se nedomluvíme, tam už není můj svět. “¹⁴ Podle Sokola se díky mobilitě obyvatel a modernímu způsobu života pojem češství už nejvíce váže právě k jazyku. A je vidět v různých zemích jako Itálie, Německo, že na jazykovém základě se může vystavět celý stát, národ a kultura. I u nás, v českých zemích, se v době národního obrození český národ obrodil především pomocí jazyka a vytlačil tak nečesky hovořící.*

Jazyk je základním nástrojem pro komunikaci mezi lidmi. Je důležitým znakem etnika, kdy slouží k rozpoznání vlastních a cizích. Je také kulturním kapitálem každého člověka. Většina jazyků (s výjimkou např. islandštiny) má i své vlastní dialekty (nářečí). Určit hranici mezi tím, co je jazyk a co už dialekt, je velmi složité a v odborných kruzích jsou mezi jednotlivými vědci rozpory, protože tato hranice je velice vágní, flexibilní a podléhá mnoha souvislostem.

Jak je na tom Česká republika z hlediska jazyku se ve své práci *„Postoj českých mluvčích k rodnému jazyku a kultuře vyjadřování“* zabývá Jitka Slezáková. Podle Slezákové je společný jazyk chápán jako jeden z pilířů národní identity. V dnešní době se v jazyce a kultuře vyjadřování na českém území projevuje vliv globalizace. Tento jev je vidět ve dvou rovinách. V horizontální rovině se díky pronikání cizojazyčných prvků do českého jazyka stírají nářeční rozdíly a dochází k homogenizaci. Ve vertikální rovině dochází k diferenciaci, což je podle Slezákové nejvíce vidět v oblasti slovní zásoby mezi různými generacemi. Velmi se také posouvá formální a neformální hranice jazyka, což je způsobeno médii. *„Česká republika je totiž jednou z mála zemí v Evropě, kde neexistuje institucionální dozor nad užíváním národního jazyka a jazykovou kulturou. Nemáme parlamentem schválený jazykový zákon, jehož obsahem by byla ochrana českého jazyka*

¹⁴ BITTNEROVÁ, D., HEŘMANSKÝ, M. a kol., *Kultura českého prostoru, prostor české kultury*, s. 16

jako prvku národní identity.“¹⁵ Češi si tak často ani sami neuvědomují, že hovoří nespisovně. Ve formálním projevu používají výrazy nespisovné dvakrát častěji než si uvědomují a v neformálním projevu je to až sedmkrát častěji

V České republice existuje velký rozdíl v používání češtiny v Čechách a na Moravě. Na Moravě se v domácnostech hovoří v místních dialektech a na veřejnosti spisovnou češtinou. V Čechách naopak se v obou sférách používá čeština obecná. V knize Heřmanové a Chromého byl zveřejněn výzkum, při kterém dialektologové zkoumali diferenciaci nářečí nejen ve vnitrozemí, ale i ve městech a na venkově. A výsledky lze shrnout do následujících bodů:

- Čechy tvoří jeden nářeční typ, kdy v severních a středních Čechách se mluví stejně jako v Praze, drobné rozdíly jsou v Čechách jižních a východních, větší v západních, kde velmi specifickou oblastí je Chodsko.
- Na Moravě existuje celá řada místních nářečí, která se užívají především v domácnostech, méně již na veřejnosti
- Mluva ve městech je rozdílná od mluvy na venkově

Tímto končí popis jednotlivých hlavních faktorů, které mají vliv na utváření identity, respektive regionální identity, a můžeme se zabývat samotným, obsáhlým pojmem identita.

4.4. Identita

Identita je velice široký a složitý problém, kterým se zabývají mnohé vědní obory a disciplíny jako psychologie, sociologie, kulturní geografie, krajinná ekologie, enviromentální geografie aj. Psychologie hledí na identitu jako na člověka samotného, člověka, který hledá vlastní „já“. Sociologie hledá zdroj identity ve vztahu člověk a prostor, v jakém žije. V kulturní geografii je identita chápána jako „*kulturně podmíněný konstrukt, kdy se v procesu enkulturace člověk ztotožňuje s určitou kulturou.*“¹⁶ Z hlediska krajinné ekologie a enviromentální geografie hraje důležitou roli identifikace člověka s krajinou. Podle krajiny se pak posuzují charakteristiky obyvatel daného území, jejich projevy chování apod.

¹⁵ BITTNEROVÁ, D., HEŘMANSKÝ, M. a kol., *Kultura českého prostoru, prostor české kultury*, s. 141

¹⁶ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 122

Samotný pojem identita pochází z latinského slova „*identicus*“, což znamená „*totožnost, stejnost či úplná shodnost*“. Ve spojení s člověkem znamená „*sebeuvědomění*“.

Velmi výstižný názor na identitu má Ondřej Roubal, který nám říká: „*Identitu lze obecně chápat jako totožnost. Identita osobnosti je určena specifickými kvalitami, s vlastní strukturou, funkcí a formou. Identifikace – ztotožňování se - je potom způsob organizace těchto kvalit. Vědomí lidské identity je multidimenzionální, tvořící komplexní strukturu osobnosti. Identitu člověka nelze považovat za jednoznačně danou, a priori určenou a definitivní. Jednotlivé její dimenze se formují v čase v závislosti na sociálním, politickém, kulturním a obecně historickém vývoji společnosti. Koncept identity je otevřený, aktivní a neustále podléhající novým interpretacím. Identita není samozřejmá a vzniká teprve jako odpověď na otázky, které si samy klademe. Identita je jak intenzivní, jedinečná a intimní, tak současně neuvědomělá, všední a společná.*“¹⁷

Jan Průcha ve své práci chápe identitu jako pocit prožívání příslušnosti jedince k určitému společenství. S hodnotami, normami či jinými rysy tohoto společenství se ztotožňuje. Identita je podle Průchy objasňována pomocí teorie primordiálního a instrumentálního základu. Primordiálním základem identity se rozumí, že člověk se narodí do tohoto světa a některé jeho sociální charakteristiky a vlastnosti jsou mu již dané. Těmito danostmi jsou příbuzenské vztahy, mateřský jazyk, sousedé, lidé stejného národa, rasy, zvyky a tradice aj. Na druhou stranu instrumentální základ identity je dán tím, že jedinec chce příslušet k těm společenstvím, která mu přinášejí užitek, ať už se jedná o užitek ekonomický nebo politický. Instrumentální identita je oproti primordiální založena na racionalitě, kdy člověk chápe společnost jako nástroj k dosahování svých cílů.

Další pohled na identitu nám přináší Kocourek a Moree. „*Identita je často chápána jako vědomí svébytné totožnosti stále v čase (jsem to stále já, přes všechny tělesné i psychické změny), jako soulad projevů chování a jednání člověka s jeho totožností (tohle chování patří k tobě) nebo jako ztotožnění se s někým jiným, se skupinou, ideou (tyto názory, hodnoty, jednání jsou mi vlastní). Identita v širším slova smyslu se utváří v rámci procesu socializace. Dítě se učí rozlišovat lidi na „ty moje“ (moje maminka, moje babička, moje rodina...) a „ty cizí“ (tohle není moje, ale tvoje maminka, tvoje rodina, tohle jsou*

¹⁷ ROUBAL, O., Když se řekne identita..., [online], [cit. 2011-16-02], dostupné z <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=149&lst=115> >

áčáci a my jsme béčáci...). Tento proces je přirozený a pomáhá nám vrůstat do světa. Pomáhá nám také tento svět interpretovat a rozeznávat naše místo v něm. ¹⁸

Podle Kocourka a Moree vlastní identitu v našem běžném životě příliš nevnímáme. Vždy však začne být důležitá při setkání s něčím novým, cizím. To cizí pak na nás působí jako zrcadlo vlastní identity a zároveň nás to upozorní i na ten fakt, že ten druhý to má ve svém životě jinak než my sami. Toto se stává jedním z důvodů, proč se při styku odlišných identit vyskytují různé problémy. Zároveň ale toto setkání může být velkým přínosem, neboť nám odlišnost může přinést užitek a obohatit nás.

Heřmanová a Chromý ve své publikaci prezentují identitu jako hledání odpovědí na otázky „Kdo jsem?“, „Kam patřím?“, „Kdo jsou oni?“, „Čím jsme my?“ a „Čím se lišíme?“. K nalezení odpovědí jim slouží názory ostatních českých i zahraničních autorů. Autoři Kostelecký a Nedomová přinášejí psychologicko-sociologický pohled na identitu. „Slovo identita ve spojení s názory a pocity člověka vyjadřuje jednak shodnost, jednotu, harmonii, nezaměnitelnost, konstantnost, nerozpornost a nekontrastnost osobnosti, jednak přijetí motivů, aspirací, hodnot a ideálů od jiných lidí, ztotožnění se s nimi. Její součástí je také poznání sebe sama v jiných zároveň s poznáním jiných skupin lidí.“ ¹⁹

Claude-daniele Echaudemaison chápe identitu „jako způsob, jímž se jednotlivec nebo skupina jednotlivců definuje, pocituje svou existenci a o nějž se opírá, když si uvědomuje sebe sama ve vztahu k jiným.“ ²⁰

Jiří Rak definuje identitu jako přirozenou lidskou potřebu, kdy člověk potřebuje příslušet k větším celkům a někdy až k touze s tímto celkem splynout. Podle příslušnosti (vztahu sounáležitosti) dělí identitu do pěti kategorií:

- příslušnost k určitému území, politickému celku (stát, vlast, region, obec)
- příslušnost k určité etnické (jazykové) skupině
- příslušnost k určité ideologii (náboženské, politické)
- příslušnost k určité sociální skupině
- příslušnost stavovskou, procesní

¹⁸ KOCOUREK, J., MOREE, D., Kulturní identita, [online], [cit. 2011-13-01], dostupné z <<http://www.czechkid.cz/si1120.html>>

¹⁹ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 109

²⁰ Tamtéž, s. 110

Tím, že se identita zapojí do konkrétního vztahu (regionální, biografická, kulturní národní, evropská apod.), upřesní se pak význam a obsah obecného a abstraktního pojmu identita. Podle Chromého lze v zásadě identitu rozdělit na dva základní typy: osobní (individuální) a kolektivní. Co se týče individuální identity, tak ta se formuje uvnitř každého z nás. Každý si vytváří vlastní sebeidentitu, když hledá vlastní „já“. Tuto vlastní identitu si člověk utváří v průběhu svého života jako reakci na zkušenosti. Na základě těchto vlastních zkušeností pak přijímá určité hodnoty, významy, cíle, názory apod. K tomu, aby jedinec našel svou individuální identitu, potřebuje společnost a okolí, kde nachází potvrzení toho, že existuje, a získává pocit, že někam patří, že něco znamená. Proto individuální identita nabývá toho pravého smyslu teprve v interakci s okolím a s bytím „jiných“.

Kristina Plavšák nám vysvětluje k čemu dochází při zařazení sebe sama do reálného světa. *„Proces zařazení sebe sama do řádu reálného světa logicky musí nabývat mnoha vzájemně se překrývajících a doplňujících kolektivních forem: sociální, kulturní, etnické náboženské apod. Pro konstituování každé z nich lze ovšem nalézt základní společenské znaky: 1. Dochází k sebevímání prostřednictvím specifických kulturních rysů. 2. Společné vědomí se posiluje aktivními strategiemi inkluze nebo exkluze na základě pocitování „my“ versus „oni“ 3. Proces budování kolektivní identity nikdy nekončí a zahrnuje v sobě kolektivní paměť. 4. Proces probíhá ve specifickém prostoru, který v sobě nese význam pro sebedefinující skupinu.“²¹*

Dostáváme se k pojmu kolektivní identita. Zde si Chromý a Heřmanová berou na pomoc studii Einstadta a Giesena. V té pojednávají o tom, že každá sociální skupina se skládá z jednotlivých lidí, kteří mají svou vlastní identitu. Pokud se identity u více jednotlivců shodují nebo jsou-li si podobné, můžeme hovořit o tzv. kolektivní identitě. Stejně tak jako individuální identitu nelze brát samostatně bez sociálního kontextu, nelze izolovat identitu kolektivní od personální. *„Symbolicky se konstruují a definují atributy „podobnosti“ mezi příslušníky sociální skupiny. Konstruování sociální kolektivnosti vyžaduje důvěru a solidaritu mezi členy a zároveň vědomí „podobnosti“ mezi členy skupiny v kontrastu k cizosti, odlišnosti, rozdílnosti druhých.“²²* Spolu s tímto procesem se vytváří sociální hranice, která se sebou nese zahrnování těch, kteří k dané ohraničené skupině patří budou a kteří ne. Další etapou vytváření kolektivní identity je utváření tzv.

²¹ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 111

²² Tamtéž, s. 117

symbolických kódů rozlišování, které jsou založené na prostorové, časové nebo kulturní dimenzi. Podstatou symbolických kódů je to, že rozlišujeme mezi skupinami „my“ a „ti druzí“. Kategorie cizosti a podobnosti je přitom abstraktní vztah, který se nevztahuje na určitou osobu nýbrž na určitou kategorii lidí s všeobecným charakterem.

Einstadt a Giesen dále dělí symbolické kódy na prvobytný kód odlišnosti a občanský kód. *„Prvobytný kód je založen na attributech podobnosti jako rasa, etnicita, pohlaví, věk atd. Občanský kód zahrnuje tradice místní obyčeje, vzorce chování a institucionální mechanismy. Vědomí kolektivní identity založené na občanském kódu a členství v komunitě znamená zapojit se do místních praktik a institucionálního uspořádání a osvojovat si místní obyčeje a způsoby chování.“*²³

Proto aby se každá kolektivní identita vytvářela a reprodukovala hraje důležitou a nepopíratelnou roli čas a prostor. Z hlediska času není při utváření pocitu sounáležitosti důležitá přítomnost, ale nejvýznamnější roli zde hraje minulost. Jedná s především o minulost, která se transformovala do kolektivní paměti. Paměť totiž můžeme také rozlišit na individuální a kolektivní, kde kolektivní paměť uchovává určité společenské jevy, zážitky a události. Naše individuální jednání se pak často opírá o zkušenosti, které jsme získali pomocí kultury a které jsou předávány z generace na generaci, tzn. o zkušenosti uložené v kolektivní paměti. Aby se tato kolektivní, historická paměť udržela jsou důležité některé faktory. Těmito faktory jsou jisté obřady, a to ve smyslu dodržování a uchovávání tradic a zvyků, udržování slavení svátků, připomínání si jistých významných osobností, míst atd. Poté až může být kolektivní paměť reálná a stabilní.

Kolektivní paměť však může být velmi ideologická a manipulativní. Je to hlavně z důvodů toho, že z možností, jež jsou k dispozici, se některé v kolektivní paměti vyzdvihují a dávají do nových a co možná nejlepších souvislostí, zatímco jiné se záměrně potlačují, aby mohli být použity v okamžik, kdy se to bude hodit. *„Společná minulost totiž vytváří pojítko komunity v přítomnosti a dodává víru ve společnou budoucnost.“*²⁴

V každé identitě má svou nepopíratelnou úlohu mimo času i prostor. Z tohoto hlediska jsme svědky jakéhosi „soupeření“ územních identit. Tradičně se územní identita pojí s místem, lokalitou či regionem. Tato území se stále utváří, modifikují a reprodukují zkušenostmi člověka nebo skupiny lidí. Jedná-li se o národní identitu, pak se spojuje nejen

²³ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 117

²⁴ Tamtéž, s. 111

s tím, že národní společenství existuje, ale i s teritoriem, kde dané společenství trvale žije. V dnešní době, kdy roste propojenost světa, se všechny územní identity, které mají nízkou úroveň v hierarchizovaném prostoru, musí vypořádat s problémem globalizačních tlaků.

4.4.1. Kulturní identita

Průcha ve své knize vymezuje kulturní identitu jako souhrn přesvědčení a postojů, které lidé sdílejí o sobě samých jako členech určité kulturní skupiny. Tato identita je "utlumená" a projevuje se jen v situacích, kdy lidé přicházejí do styku s jinou kulturou.

Podle práce Kocourka a Moree je kulturní identita vnímána jako mnohvrstevná identifikace jednotlivce s nejrůznějšími kulturními, sociálními, profesními, zájmovými a jinými skupinami. Obzvláště v dnešní době existuje široké spektrum skupin, se kterými se může jedinec identifikovat. Kulturní a sociální identita je individuální pocit sounáležitosti s rodinou, školní třídou, sportovním klubem, vrstevnickou skupinou a dalšími uskupeními (například i civilizacemi – vymezenými náboženstvím, filozofií, způsobem života apod.). Kulturní identita je, ostatně jako všechny typy identit, velmi citlivou záležitostí. Přináší pocit bezpečí, sounáležitosti, pocit známého prostředí, které je nám blízké, srozumitelné, v kterém se orientujeme a se kterým se také ztotožňujeme. Zároveň však každý člověk chápe svou identitu odlišně. Někdo cítí příslušnost spíše k národnímu státu, jiný se silně identifikuje např. s určitou specifickou kulturou (podle svých zájmů, názorů...). Takže se dá říci, že kulturní identita každého jedince se liší tím co obsahuje a vztahuje se k různým hodnotám.

S podobným názorem přichází i Josef Kandert. „*Pokud se zamyslíme sami nad sebou, tak si musíme přiznat, že se v různých situacích hlásíme k různým skupinám a že tedy vystupujeme v různých identitách. Člověk se může považovat za Ostraváka či Valacha či Choda anebo Pražana a přitom být i Čechem či Moravanem. Identity se nijak nevyklučují a je možné je libovolně – podle situace a osobních záměrů – různě kombinovat.*“²⁵ Zastává rovněž názor, že existuje-li skupina lidí označovaná konkrétním názvem, bude rovněž existovat i kultura této skupiny, ať už v jakékoli podobě. Jako příklad uvádí, že dokud bude existovat skupina Češi, bude tu stále i česká kultura.

²⁵ BITTNEROVÁ, D., HEŘMANSKÝ, M. a kol., *Kultura českého prostoru, prostor české kultury*, s. 38

Podobně jako kulturní identita je na tom identita etnická. Etnická identita se na rozdíl od kulturní odvozuje od pocitu příslušnosti k určitému etniku, které má své specifika jako jazyk, tradice, umění apod.

4.4.2. Národní identita

Pocit sounáležitosti s určitou politickou jednotkou popř. více jednotkami, ve kterých jedinec žije a do kterých patří, označujeme jako národní identita.

„Z historického hlediska se pojem identita objevuje především v souvislosti s národní identitou, zejména pak ve spojení s národním obrozením. Avšak i v současnosti je národní identita velmi silný fenomén, jednak díky existenci plně institucionalizovaných národních států a jednak také díky existenci národů, jejichž národní identita nebyla plně uspokojena vytvořením suverénního území či autonomního území apod. Proto je otázka národních zajímavá nejen z hlediska historie, ale i současné geografie a geopolitiky.“²⁶

Kocourek a Moree se krátce zabývají vývojem utváření národní identity v České republice. Tento vývoj byl velmi bouřlivý, kdy vše začalo v roce 1918. V této době byla naše republika mnohonárodnostním státem (Češi, Slováci, Němci, Rusové, Maďaři, Poláci, Židé). Po událostech za doby první republiky a po následné druhé světové válce byl náš stát přeměněn na homogenní společnost Čechů a Slováků. Po roce 1989 se tato homogennost ztrácí a do současnosti se z hlediska národností opět stáváme různorodějším státem.

V dnešní době čelí národní identity podobně jako všechny ostatní identity tlaku globalizace. Často se také objevují snahy o vytvoření transnacionálních identit, což mimo jiné souvisí s pokračující integrací Evropy a snahou o vytvoření evropské identity. A proto se otázky týkající se národní identity stávají opět aktuálními.

V knize Heřmanové a Chromého je uveden výzkum, který provedla Evropská komise. Na základě tohoto výzkumu se ukázalo, že většina obyvatel členských států EU je spjata nejvíce se svým státem, poté se svým regionem a až na třetím místě je samotná Evropská unie.

S tím souvisí problém, kterým se zabývá Jiří Rak, jenž upozorňuje na důležitý fakt. *„Nerealizace a popírání partikulárních, lokálních, místních identit by mohla vyvolávat negativní vztah k hierarchicky vyšším identitám (státní, národní, případně evropské). Proto*

²⁶ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 116

prosazování hierarchicky vyšších územních identit by nemělo popírat či narušovat identitu na nižších hierarchických stupních.“²⁷

Dalším typem identity může být globální identita. Globální identita doplňuje identity kulturní, etnické a národní o rozměr identifikace se všemi lidskými bytostmi, které během našich životů v dnešním propojeném světě potkáváme velice často.

4.5. Regionální identita

*„Územní identita znamená nezaměnitelnost, jednotu a shodnost, harmonii v chování obyvatel území v konkrétním čase.“*²⁸ Pokud se tímto územím rozumí region můžeme hovořit o regionální identitě.

Každý člověk má své potřeby. Tyto potřeby lze uspořádat do hierarchického systému. Mezi elementární potřeby patří také sociální potřeby a potřeby bezpečí. Tyto potřeby lze dát do souvislosti s přirozenou lidskou potřebou „někam patřit“, tím pádem i s regionální identitou. Regionální identita je totiž také projevem vztahu jedince a jeho prostředí fyzického i sociálního. Fyzický a sociální prostor jsou dva základní aspekty regionální identity. Fyzickým prostorem je např. dům, škola, obec, kraj, stát a k nim náleží ve stejném pořadí v sociálním prostoru rodina, vrstevníci, sousedé, krajané, národ /etnikum/. Tyto prostory dávají člověku pocit bezpečí a uspokojují jeho potřeby po sociálním kontaktu.

Podle Jiřího Raka je prostřednictvím sociální skupiny, která žije v určitém regionu, jedinec hodnocen a zároveň mu prostředí tohoto regionu nabízí možnosti k seberealizaci a uplatnění. *„Člověk potřebuje „někam“ patřit a příslušnost k větším celkům, jejichž trvání přesahuje čas lidského života, pomáhá k uvědomění kontinuity vlastní osobnosti“*²⁹ Proto je regionální identita součástí přirozených potřeb člověka.

Ondřej Skripnik v knize Bittnerové přichází se zajímavým názorem na utvoření vztahu člověka k určitému území. Myslí si, že lidská schopnost navázat vztah k území může vycházet z přírody. U několika zvířecích druhů (lidoopi, kočkovité šelmy, mnoho hlodavců aj.) je vidět způsob života na základě teritoriality. Jednotlivci či skupiny zvířat si

²⁷ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 117

²⁸ Tamtéž, s. 27

²⁹ Tamtéž, s. 121

hlídají své teritorium, označí si ho, více či méně respektují nově příchozí atd. Podle Skripnika tedy toto samé dělají i lidé.

V knize Heřmanové a Chromého je celá kapitola věnována regionální identitě. Zde si berou na pomoc názory a výsledky zkoumání ostatní vědců i ze zahraničí.

Gustafson nám představuje principy, které se uplatňují při formování územní (tedy i regionální) identity. „Prvním (i z hlediska důležitosti) je princip odlišení nás samých od ostatních na základě místa, kde žijeme. K „definování“ nás samých přispívá také vědomí kontinuity vlastního života, který prožíváme dlouhou dobu na stejném místě nebo jsme se přistěhovali z místa podobného. Jako třetí lze uvést princip „sebeúcty“, kdy máme pocit pýchy na místo, kde žijeme. Místo také svými kvalitami může náš život určitým způsobem usnadňovat a takovéto usnadnění lze považovat za poslední princip identity a nazýváme jej „sebeúčinnost“.“³⁰

Zásadní pohled na regionální identitu přináší finský geograf Anssi Paasi ve své studii „*The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity*“. Zdůrazňuje zde dynamičnost regionálních prostorových struktur a zabývá se především regiony, jejich tvorbou, funkcí transformací atd. Procesem institucionalizace regionu jsme se již zaobírali v předchozí části této práce. Jak bylo uvedeno, během tohoto procesu získává region regionální identitu. Paasi přitom zdůrazňuje, „že tato identita nemůže být redukována na pouhé regionální vědomí obyvatel, ale region získává také určitou identitu – tzv. identita regionu nebo image regionu. Jinými slovy je třeba rozlišovat mezi pojmy regionální identita ve smyslu regionálního vědomí obyvatel a regionální identita ve smyslu identita regionu.“³¹

Máme tedy zde tři možnosti chápání regionální identity, a to individuální regionální identitu, kolektivní regionální identitu a regionální identitu ve smyslu identita regionu.

- *Individuální regionální identita* nebo také regionální vědomí (povědomí) jedince je vztahem jedince k regionu a mentální reflexí regionu v mysli a paměti člověka. Jde tedy o pocity subjektivní a vztah člověka k jeho regionu a sociálnímu prostředí. Zdrojem pro tuto identitu je vnitřní prostředí jedince, jeho paměť a každodenní zkušenosti.

³⁰ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 112

³¹ Tamtéž, s. 113

- *Kolektivní regionální identita*, regionální vědomí, je taková identita, která „vzniká nalezením atributů podobnosti či totožnosti mezi regionální identitou více jednotlivců, nalezením společných znaků, symbolů, kterými mohou být podobná hodnotová orientace, společná kontinuální existence, společný kulturní odkaz, společné budoucí vize, cíle a aspirace atd. Nalezením těchto atributů podobnosti se může vytvářet harmonie v konání a chování větší skupiny lidí, sdílející společné území, kulturní odkaz, historii území a budoucnost území.“³² Zdrojem této identity je kolektivní paměť, sociální interakce v komunitě apod.
- *Regionální identita ve smyslu identita regionu*. Tento typ identity můžeme chápat jako obraz regionu, který si v myslích utvářejí nejen lidé obývající tento region, ale i lidé žijící mimo, lidé, kteří region užívají jako chataři, turisté nebo jiní návštěvníci. Tuto představu však mohou mít i lidé, kteří tento určitý region nikdy nenavštívili. Je to díky vzdělání získanému pomocí škol nebo pomocí médií atd.

Tímto třetím chápáním identity se více zabývají manželé Schmidtovi. Řeší problém externího postoje aktérů k prostoru, tzn. postoj lidí, kteří žijí mimo dané území. Právě tomuto externímu postoji lze rozumět jako vnější identitě regionu. Tento postoj je rovněž podobný objektivní realitě, přestože je sám o sobě postojem subjektivním. Externí postoj může nabývat negativní a pozitivní podoby. „*Negativní postoj znamená distancování se od marginálních oblastí, stranění se těchto oblastí a sociálních skupin obývajících je.*“³³ *Pozitivní postoj znamená tendence k integraci a podpoře marginálních oblastí zvnějšku a generuje impulzy pro překonání překážek rozvoje.*“³⁴

František Zich vidí regionální identitu jako „*vztah lidí k nějakému místu, většinou však k tomu, kde prožívají svůj život. Jde o to, jak lidé toto místo chápou, jak se s ním ztotožňují, jak (až kam) ho vymezují (ohraničují) od okolí, pojmenovávají, jak potom tento*

³² HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 114

³³ Pozn.: pro lepší představu příkladem v České republice je sídliště Chanov u Mostu

³⁴ Tamtéž, s. 124

prostor využívají, jak se stává součástí jejich vnitřního světa, jak jej organizují, mění, zlepšují apod. Souhrnně vzato, jde o to, jak se s tímto prostorem identifikují.“³⁵

Další názor na regionální identitu přinášejí pánové Einstadt a Giesen. Podle nich lze regionální identitu chápat jako kolektivní identitu, která je založena na občanském kódu rozlišování (o formování kolektivní identity a občanském kódu bylo ji zmíněno více v části identita). V případě regionální identity je prostorově vyřešena otázka „my“ a „oni“, neboť většinou bývá vyřešena hranice regionu. Jak již víme tyto hranice mohou být buď administrativně vymezeny nebo mohou být vymezeny pouze v myslích lidí. Každopádně vždy jsou vymezeni obyvatelé, kteří žijí v daném regionu trvale a obyvatelé, kteří žijí mimo tento region. Jako rozlišovací kód vidí Einstadt s Giesenem v samotné příslušnosti k regionálním celkům a zapojením se do regionálních institucionálních mechanismů (např. zaměstnání nebo docházka do školy v místě bydliště či blízkém okolí, příslušnost k obci, příslušnost k obecnímu úřadu apod.).

„Kolektivní regionální identita se tedy formuje jednak na pozadí každodenního života v prostředí regionu, jednak také prostřednictvím širších kulturních vzorců, které jsou výsledkem kontinuity společenské praxe v čase v daném území. Identita je tedy ovlivňována přímými autentickými zkušenostmi, ale také zprostředkovanými zkušenostmi předchozích generací. Člověk si vytváří obraz reálného světa jednak přímo prostřednictvím svých smyslů, prostřednictvím své osobnosti (hodnoty, postoje, zkušenosti) a také prostřednictvím děděných hodnot a kulturních vzorů. Výsledkem je transformace obrazu skutečného místa v kognitivní obraz, který je uložen v mysli jedince. Kognitivním poznáváním jednotlivých míst si jedinec utváří mentální mapu, která představuje individuální, mentální model prostoru, ve kterém se jedinec pohybuje.“³⁶

Existuje také blízká souvislost mezi regionální identitou a identitou kulturní, protože kulturní identitu lze chápat nejen jako ztotožnění s kulturou, ale rovněž s kulturní oblastí. Podobně jako hranice regionu bývají občas nejasně vymezené, nebývají vyměřené hranice kulturních oblastí a ve většině případů vůbec neodpovídají administrativnímu členění. Přesto jsou jisté kulturní oblasti hluboce zakořeněné v myslích lidí. Oproti teorii Paasiho říká Chromý toto: „*Formování regionální identity není plně závislé na procesu*

³⁵ HOUŽVIČKA, V., NOVOTNÝ, L. (eds.), *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí*, s. 49

³⁶ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 118

institucionalizace regionu. Tradiční kulturní oblasti Česka disponují silným regionálním vědomím obyvatel, přestože jejich institucionalizace nebyla završena (např. Chodsko, Valašsko).“³⁷ Také některé regiony, které přišly o své výsadní postavení díky regionálním změnám, jsou v myslích lidí dodnes zakořeněné. Jako příklad lze uvést Prácheňsko. Prácheňský kraj v době svého největšího rozkvětu sahal od hranic s Bavorskem až k Příbrami, Písku a Prachaticím. Ačkoli tento kraj již dávno neexistuje na mapách, zůstala tato oblast v myslích lidí alespoň v podobě názvů jistých institucí jako např. Prácheňské muzeum v Písku, Rádio Prácheň, skautský oddíl Prácheň apod.

4.5.1. Zdroje regionální identity

Zdroje identity pramení z aktuální existence jedince v prostoru a čase, ale také pomocí odkazů existence generací předchozích. „*Identita je tedy vytvářena především z faktů lidské paměti. Identitu umožňuje schopnost zapamatovat si, třídit a znovu si vybavit určité informace*“³⁸ Není však důležité jen to, jak si určité informace zapamatujeme a jak si je vybavujeme. Důležitou roli hraje také kontext, v jakém se tyto informace či události odehrály, dále smysl těchto informací a jejich význam. Bylo uvedeno, že paměť rozlišujeme na paměť individuální a na paměť kolektivní. Obě paměti se nacházejí ve vědomí jedince, a proto je jedinec může vnímat prostřednictvím projevů především kolektivní paměti (tradice, svátky, významné události, osobnosti, místa...). To, že si uvědomujeme, že naše existence na určitém místě je kontinuální po několik generací, posiluje naše pouta k danému místu. Stejně tak jako skutečnost, že se váže k určitému místu nějaká významná osobnost nebo událost, a tím dodává místu náboj, dodávají tyto okolnosti pocit hrdosti místním obyvatelům nebo návštěvníkům. Mimo jiné k duchovním hodnotám a zvláštnostem každé krajiny patří i díla významných lidí. Tato díla mohou také sloužit k bližšímu poznání této krajiny, což opět může mít za následek pocit intenzivnější a hlubší sounáležitosti s daným prostorem.

Dalším velmi důležitým zdrojem identity je místo označované jako domov. Téma domov řeší František Zich, jenž domov chápe jako označení zvláštního typu regionální identity. „*Pro většinu lidí je domov spojen s místem narození, prožitého dětství, matkou,*

³⁷ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 122

³⁸ VENCÁLEK, J., *Protisměry územní identity*, s. 83

*otcem, rodinou, kamarády, místy společných her a prvních intenzivních prožitků*³⁹ Domov se tedy stává součástí biografické identity člověka.

Jak uvádí Chromý, další zdroje či podněty pro identifikaci člověka s územím můžeme hledat v estetických hodnotách jisté oblasti. Krása přírodního prostředí nebo historické památky jsou mocné stimuly, které slouží k identifikování se s prostředím a k posílení pout k tomuto prostředí. Podobně také může vztah k území pramenit z identifikace s určitou sociální skupinou (rodina, přátelé, spolupracovníci, spolužáci, spoluhráči, partneři aj.). To má za následek, že jedinec se pak cítí spokojeně, a následně má zároveň bližší vztah k tomuto území. „*Územní identita tedy může pramenit z estetických, emocionálních či utilitárních pout nejen k území, ale i komunitě v daném území žijící.*“⁴⁰ Dalším zdrojem regionální identity může být úspěšnost regionu, ať už se jedná o úspěšnost ekonomickou nebo mocensko-politickou. Pokud region prosperuje a jeho obyvatelé se na této prosperitě nějakým způsobem podílejí, jsou rovněž spokojenější a to významně posílí regionální identitu. Ale jak uvádí Vencálek, i nespokojenost s určitým územím může být stimulem pro identitu, protože člověk, jestli nemá jinou možnost, chce poté sám aktivně napravit aktuální stav věcí. Zde zavádí pojem tzv. kreativní antiidentity, kterým rozumí pocit nespokojenosti, jenž pramení z pocitu zodpovědnosti a spoluúčasti. Tato nespokojenost se pak stává zdrojem k aktivní účasti při rozvoji daného území a ke zlepšování situace v něm.

Jak je vidět, zdroje identity mají velmi různý stupeň přirozenosti a spontánnosti. Některé se vytváří přirozeně, spontánně a nevědomky jiné méně přirozenou cestou, a ty se tvoří a jsou živeny uměle. Nicméně je důležité, že člověku nelze identitu vnutit. Tu si, jak víme, utváří každý jedinec sám v sobě. Ovšem je možné vytvořit určité podmínky, které mohou identitě pomoci k jejímu utvoření a následujícímu zrání.

4.5.2. Změny a zánik regionální identity

Podobně jako paměť napomáhá k formování identity, zapomínání jako opačný proces, může vést ke změně ba dokonce k zániku regionální identity. To znamená, že pokud bude jedinec zapomínat na jisté tradice, zvyky, svátky, osobnosti atd. bude ztrácet i velkou část

³⁹ HOUŽVIČKA, V., NOVOTNÝ, L. (eds.), *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí*, s. 53

⁴⁰ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 119

své osobité regionální identity a pokud takto zapomene každý člen dané komunity, tato regionální identita úplně zanikne.

„K velkým změnám identity může docházet změnou nebo ztrátou nositelů identity. Ztráta mezičlánku v kolektivní paměti, nezájem o odkaz předchozích generací může vést k deformacím identity, popřípadě ke ztrátě předchozí identity a vytváření identity nové (např. odsun Němců po 2. sv. válce v pohraničí a příchod nových lidí do této oblasti).“⁴¹

Dalším faktorem, který může mít za následek změnu popřípadě zánik regionální identity, je integrace a globalizace v dnešním světě. Tyto procesy se sebou totiž přinášejí přejímání odlišných kulturních vzorců, což vede k oslabování lokálních specifik a místních tradic (o tlaku globalizace bylo více zmíněno v závěru části nazvané „národní identita“).

4.5.3. Faktory, které ovlivňují regionální identitu

V části zdroje regionální identity byly uvedeny zdroje pro regionální identitu v obecnější rovině jako nástin toho, z čeho všeho může tato identita pramenit. V této části si uvedeme, jak které okolnosti ovlivňují regionální identitu konkrétněji.

Všechny výše zmíněné kapitoly (kultura, region, jazyk, ale i kulturní, etnická, národní identita) mají vliv na regionální identitu. Dalším faktorem může být čas, zejména ve smyslu toho, jak dlouho jedinec na určitém místě žije. S tím se pojí důležitý termín – rodák.

Rodák je osoba, která trvale bydlí v místě, kde se narodila. Hned na začátku je nutné podotknout, že každý člověk má ve své osobní identitě nějaký vztah ke svému rodišti. Ať už je to vztah kladný (ve většině případů) anebo záporný (např. v důsledku negativních vzpomínek na dětství), ovlivňuje to tvorbu jeho identity. Heřmanová a Chromý uvádí tři významy pojmu rodák.:

- *„Rodák je ten, kdo je narozen v určitém místě nebo kraji nebo zemi. Příklad: Bedřich Smetana, rodák z Litomyšle.*
- *Rodák je osoba, která se narodila v obci současného bydliště, tzn. že místo jejich trvalého bydliště je totožné s bydlištěm matky v době jejich narození.*
- *Na pomezí mezi prvním a druhým významem stojí rodáctví podmíněné deklarované kladným vztahem dané osoby k jejímu rodišti. Rodák svoji osobní identitu odvozuje od lokality, ve které se narodil, ke svému rodišti se aktivně*

⁴¹ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 120

hlásí a cítí s ním sounáležitost, bez ohledu na to, kde trvale pobývá nebo kde tráví převážnou většinu svého života.“⁴²

Všechny tři významy mají však společné to, že rodák je vnímán jako protipól přistěhovalce, někoho „cizího“. To může být důvodem, proč mívá rodák v povědomí obyvatel většinou kladný obraz, který je velmi často až idealizovaný. Ztotožnění daného území s konkrétní osobností může fungovat jako prvek tvorby regionální identity i pro obyvatele, kteří nejsou rodáci. Tito obyvatelé pak mívají pocit, že jsou výjimeční, a tím se odlišují od ostatních. Příkladem České republiky může být označení „Máchův kraj“ pro oblast Máchova jezera a obce Doksy v severních Čechách.

Je-li také v místě přítomen velký počet rodáků, zaručuje to předávání tradic, dědictví atd. Rodáci jsou rovněž nositelé starých pořádků, a tím pádem bývají proti inovacím. To přináší problém zejména v oblastech u velkých měst, kam se stěhují noví obyvatelé a ti, co zde déle žijí, pro ně nemusí mít pochopení. Rodák také může velmi dobře zaujmout určité stanovisko a vztah ke svému regionu. Není však vyloučeno, že osoba přistěhovalce se do daného místa může získat kladnější a pevnější vztah k tomuto místu. Tím se zabývá i František Zich, který vidí tzv. lokální patriotismus. „*Tím rozumíme lidi, kteří pocítují silnou vazbu k regionu, včetně zodpovědnosti za jeho stav... Vyznačují se aktivitou ve veřejném a občanském životě, jsou nositeli a organizátory místních veřejných aktivit... Jsou udržovateli zvyků a místních kulturních zvláštností.*“⁴³

Z výzkumů v knize Heřmanové a Chromého je patrné, že nejvíce rodáků je na Moravě především v její jižní části a nejméně je jich v českoněmeckém pohraničí.

Velký vliv na regionální identitu má geografická poloha. Jedním z faktorů může tak být, jedná-li se o oblast centrální, semiperiferní či periferní. Oblasti periferní jsou zasaženy velkou mobilitou obyvatel, a proto se k těmto územím nenaváže takový vztah jako k místu, kde žijeme častěji. Lidé v těchto oblastech často označují své lokality jako „díry“, „konec světa“ nebo „místa, kde lišky dávají dobrou noc“. Naopak centrum, které odjakživa přitahuje, svými vlastnostmi vybízí k dlouhodobějšímu usazení se v daném místě. Tím je dán větší prostor pro získání vazby k území.

⁴² HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 100

⁴³ HOUŽVIČKA, V., NOVOTNÝ, L. (eds.), *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí*, s. 59

Jako specifický typ periferní oblasti můžeme označit pohraniční území. Rovněž tato území jsou zasažena velkou mobilitou obyvatel, vznikají zde podobné problémy jako u periferních oblastí. Největší problém je zde však komunikace především z jazykových důvodů. Evropská unie se snaží problém pohraničí řešit zavedením pojmu euroregion. Pro většinu lidí v reálném životě se však stále jedná o pojem značně abstraktní. Až se euroregion stane pojmem konkrétním, pak bude možné, aby se obyvatelé s tímto regionem identifikovali.

Dalším faktorem geografické polohy může být prostorová blízkost dvou větších sídel, tato sídla si poté mohou konkurovat a vzniká jakási rivalita mezi obyvateli daných míst. V České republice je těchto příkladů mnoho, Hradec Králové vs. Pardubice, Liberec vs. Jablonec nad Nisou, Praha vs. Brno ad. V případě Prahy a Brna nejde ani tak o prostorovou blízkost, „*nýbrž jde o socioekonomické postavení obou měst a v důsledku historie i oslabení pozice Brna jako centra Moravy, v důsledku uspořádání státu.*“⁴⁴

Velkou roli hraje také kvalita prostředí jak přírodního tak uměle vytvořeného. Obecně lze říci, že čím vyšší je kvalita prostředí, tím vyšší je i spokojenost rezidentů. Tím pádem je vyšší i jejich identifikace s územím, potažmo regionální identita. Toto prostředí se všemi jeho vlastnostmi lze označit jako krajinu. Krajina je tedy dalším faktorem, který má vliv na regionální identitu. Chromý uvádí: „*Charakteristická a rázová krajina může přispívat k tvorbě identity určitého regionu, přičemž ale není její nutnou podmínkou. V procesu vytváření povědomí o daném regionu, tvorby jeho identity, může mít krajina úlohu dvojitou. Jednak ovlivňuje vlastní identitu obyvatel, tj. sounáležitost obyvatel s jejich regionem, a jednak to, jak je zdejší krajina, její typické charakteristiky a jedinečný ráz prezentována mimo daný region, zpětně ovlivňuje jeho vnější image. To, jak na něj pohlížejí ti, kteří v něm nežijí. Podstatné je také si uvědomit, že jasně odlišitelná, rázovitá krajina může regionální identitu ovlivnit jak pozitivně, tak i negativně. Kladné hodnoty krajinného rázu jsou spatřovány spíše v krajinách přírodních, harmonických nebo tradičních. Krajinách, které mají jasnou strukturu a významné přírodní, kulturní a estetické hodnoty, mají dlouhou historii a vyznačují se harmonickým vztahem mezi biotickou, biotickou a kulturní složkou. Naopak záporné hodnoty jsou*

⁴⁴ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 303

připisovány krajině moderní, která vznikla v přírodě „násilnou“ formou (tj. zásahem člověka). Proto pak není v této krajině ona harmonie.“⁴⁵

Stejně tak vidí důležitou roli krajiny Ondřej Roubal. „Krajina pro nás není pouze heterogenní systém živého a neživého, ale i to, proč chodíme na rozhledny a touláme se po kopcích. Jsme schopni esteticky vnímat jednotlivé detaily a prožívat sebemenší změny.“⁴⁶ Proto je podle něj lokální identita vnímána a prožívána ve své každodennosti a to velmi intenzivně, protože je na dosah našim smyslům.

Velký význam má podle Heřmanové a Chromého i kulturně historické pozadí dané oblasti, do kterého spadá folklor, památky, tradice, lidová architektura, symboly regionu apod. Co se týče chráněných kulturních památek v České republice, jejich počet po roce 1989 kontinuálně narůstá. I s výhledem do budoucna lze předpokládat další nárůst jejich počtu a to především ve středních Čechách, Královéhradecku, Pardubicku, ale i na severní Moravě. Z hlediska hustoty výskytu chráněných kulturních památek na našem území lze jejich nejvyšší koncentraci nalézt v neurbanizovanějších oblastech, tj. v Praze, na Liberecku a Ústecku, obecně v městských okresech. Pokud se na hustotu památkových chráněných objektů a území v ČR podíváme z hlediska krajů, tak nejvíce je jich v Jihočeském, Středočeském a Plzeňském kraji. Naopak nejméně jich je Karlovarském a Zlínském kraji.⁴⁷

Tento kulturně historický potenciál pomáhá utvářet vztah k regionu a zároveň se zde vyskytuje prostor pro rozvoj regionu např. v rámci cestovního ruchu. Proto i cestovní ruch má vliv na regionální identitu, ačkoli vztah cestovního ruchu ke kulturní identitě může být víceznačný. „Cestovní ruch může kulturní identitu rezidentů i posilovat, ale také ji může významně oslabovat. Na jedné straně totiž může generovat pocity národní hrdosti či lokálního patriotismu, může iniciovat zájem o vlastní historii či udržování tradic, na straně druhé ale může posilovat i nacionalismus a intoleranci vůči ostatním národům a kulturám.“⁴⁸

⁴⁵ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 159

⁴⁶ ROUBAL, O., *Když se řekne identita...*, [online], [cit. 2011-16-02], dostupné z <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=149&lst=115>>

⁴⁷ Viz tabulka, HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 192

⁴⁸ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*, s. 254

Další vliv na regionální identitu má škola potažmo výchova. Ve škole jsou nám prezentovány různé názory každý člověk si z nich odnese něco jiného, protože každý je jinak chápe a vnímá. Stejný vliv má i výchova. Pokud bude dítěti doma v rámci výchovy říkáno, tamti „druzí“ jsou cizí, ošklivý a špatní, bude si toto dítě o nich myslet to samé, ačkoli je třeba vůbec nezná a nesetkalo se s nimi.

Pro Českou republiku je typické několik dichotomií, které rovněž ovlivňují regionální identitu. Jednou ze základních je podle Heřmanové a Chromého dichotomie mezi venkovským a městským prostorem, což je dáno hlavně historickým pozadím (urbanizace v 19.století, industrializace, formování nového českého národa, konče vznikem samostatného státu, který přinesl velký zájem a kladení důrazu na regionální prvky). Součástí této dichotomie je i česká „specialita“ – chalupaření. Mezi obyvateli měst a stálými obyvateli chatařských oblastí pak vznikají podobné trable jako mezi obyvateli centrálních a periferních oblastí.

Dalšími dichotomiemi jsou dichotomie způsobené změnami administrativního uspořádání států (vnímání historických zemí Čechy, Morava, Slezsko, či diferenciací regionů, které se často administrativně mění) nebo rozdíl mezi dlouhodobě a trvale osídleným vnitrozemím Česka a pohraničím, které bylo dosídlené po druhé světové válce.

Závěrem je nutné podotknout, že ač všechny výše zmíněné jevy nějakým způsobem ovlivňují identitu (nejen regionální) lidí, tak na každého působí různé faktory odlišně.

5. Regionální identita - Praha a ostatní oblasti ČR

Teď když jsou objasněny nejdůležitější pojmy, přejdeme od teorie k praxi. Konkrétněji se budeme zabývat tím, jak je nahlíženo na obyvatele Prahy v různých částech republiky. Nejdříve si však Českou republiku rozdělíme na jednotlivé části, které nejprve stručně charakterizujeme a poté na základě výpovědí z rozhovorů popř. z dotazníků utvoříme profil této oblasti. Ve druhé části bude utvořen stereotyp Pražana, jak je na něj nahlíženo v jednotlivých oblastech.

5.1. Praha a Střední Čechy

5.1.1. Praha

Rozloha: 496 km²

Počet obyvatel: 1 249 026 obyvatel

Podíl městského obyvatelstva: 100%

Praha je hlavním městem České republiky. Zároveň je významným politickým, ekonomickým (¼ HDP celé ČR je vytvořeno právě v Praze), kulturním a historickým centrem. Proto je zajímavý pohled obyvatel Prahy na toto město a na sebe samotné. Z provedeného výzkumu vychází najevo, že první myšlenkou, která zdejší občany napadne, když se řekne Praha, je v naprosté většině domov, Pražský hrad a velké množství lidí včetně cizinců. Většinu Pražanů na Praze přitahuje nejvíce to, že dle jejich názoru: „*nic lepšího v České republice není...*“. Mívají tím na mysli nejčastěji široký výběr možností ve všech oblastech života (vzdělání, práce, kulturní vyžití, zábava, služby atd.). Naopak největším nepřítelem je pro ně automobilová doprava a s ní související komplikace jako je parkování, hustý provoz, hluk, znečištění ovzduší, ale i problémy s městskou hromadnou dopravou, nedochvilnost či přeplněnost dopravních prostředků, zdražující se jízdné aj. Pár respondentů poukázalo na problém bezdomovectví a s tím související kriminalitu.

I přes všechna úskalí Praha pro místní znamená místo, kde žijí, kde jsou spokojeni a nemají tak téměř žádné tendence k úvahám o přestěhování se jinam. Na otázku „*Jak vypadá představitel Pražana?*“ velice často odpovídají: „*Je to normální člověk jako já nebo ty.*“ Nevidí tedy žádné výjimečné, speciální vlastnosti, které by měli, které by je

charakterizovali. Jazyk, kterým mezi sebou komunikují, jim nepřijde nijak zvláštní nebo odlišný od ostatních. V budoucnu nechají svým dětem volnost v jejich rozhodování, kde chtějí žít. Nicméně budou po nich vyžadovat alespoň dodržování tradic při zvláštních příležitostech (Vánoce, Velikonoce, narozeniny atd.).

5.1.2. Střední Čechy

Rozloha: 11 015 km²

Počet obyvatel: 1 261 249

Podíl městského obyvatelstva: 54%

Důležitá města: Beroun, Kladno, Kolín, Kutná Hora, Mladá Boleslav, Příbram

Středočeský kraj svými hranicemi obepíná Prahu, takže je jediným krajem, kde je možné sledovat bezprostřední kontakt jeho obyvatel s Pražany. Jedná se o kontakt ve všech oblastech života od pracovních kontaktů po sousedské. Proto si zde lidé vytváří poměrně jasný obraz o tom druhém. Nejvíce je to patrné v okresech Praha-východ a Praha-západ, kde ovšem velkou část obyvatel dnes tvoří lidé, kteří se z hlavního města odstěhovali právě sem. Proto se dá předpokládat jistý negativní postoj k Praze.

Pokud se Středočechů zeptáte, cítí-li se být více obyvatelem České republiky nebo svého města, rozdělily se odpovědi do dvou rovin. Lidé žijící v bezprostřední blízkosti Prahy v menších urbanizovaných částech odpovídají, že se cítí být spíše Čechem. Oproti tomu lidé z větších měst cítí svou příslušnost právě k tomuto městu (Berouňáci, Kladeňáci, Kutnohoráci aj.). Při dotazu na bydliště respondentů jich naprostou většinu jako první napadne místo, kde žijí bydlí a mají rodinu nebo nějaká významná kulturní památka (př. při zmínce o Kutné Hoře respondenti odpověděli chrám sv. Barbory). Mezi klady těchto míst patří klid, čerstvý vzduch, přírodní scenérie nebo nižší cenová hladina oproti Praze. Zápornou stránkou bývá většinou horší dopravní dostupnost (alespoň co se týče hromadné dopravy) nebo nedostačující nabídka služeb. Většina odpovídajících také uvedla, že pokud se jedná o menší sídlo, všichni se navzájem znají, což se sebou může přinášet problémy.

Pro místní obyvatele je vždy něco typické. Opět však vyšel najevo rozdíl mezi místy přímo u Prahy a místy vzdálenějšími. Typické pro obyvatelstvo žijící v blízkosti hlavního města je jejich negativní chování se a vyjadřování se o Pražanech. Naopak v místech ve Středočeském kraji vzdálenějších toto příliš neřeší, a jako pro ně typické si

najdou nějakou slavnost, událost nebo památku v jejich městě (např. kutnohorské stříbření, při kterém se lidé obléknou do středověkého oblečení a sejdou se společně na tradičních trzích se středověkými potravinami).

Ve velkém množství případů jsou zdejší spokojeni se svým bydlištěm nehodlají se stěhovat jinam. Nevidí rovněž žádnou typickou věc v jejich jazyku nebo kultuře. Mimo běžných svátků Vánoce a Velikonoce neslaví jiné významné svátky. Při těchto příležitostech bývá u nich tradičním jídlem svíčková, vepřo-knedlo-zelo, pečená kachna nebo bramborový salát a řízek. Předpokladem pro budoucí vývoj identit v tomto regionu je, že se budou dále stírat regionální rozdíly, neboť žádný z odpovídajících nebude u svého dítěte klást důraz na to, odkud pochází, ale naopak mu nechají naprostou volnost v rozhodování.

Názory na Pražany, pokud pomineme negativní postoj lidí, jež s nimi jsou bezprostředně v kontaktu, nabývají mnoha podob. První, co je při slovu Praha napadne, je velkoměsto nebo některá z památek jako Pražský hrad či Národní divadlo. Nejvíce na Praze přitahují možnosti ve všech oblastech. Oproti tomu nejvíce odrazuje právě velikost města, naprostá anonymita a kriminalita. Jako typické pražské vidí mnoho příležitostí k uplatnění se a speciální charakter lidí. Rozdíly v charakteru mezi Středočechy a Pražany nejlépe vystihuje odpověď jednoho respondenta: „*Většina Pražanů žije s hodně velkým sebevědomím. Nevím jestli je tomu tak i u starších obyvatel Prahy, ale u mladých lidí to platí sto procentně. U těch musím mluvit o vyložené namyšlenosti. To je, podle mě, nejcharakterističtější vlastnost Pražanů.*“ Významný rozdíl vidí v mluvě, kdy mladí Pražané užívají mnoho slov z angličtiny nebo němčiny a skloňují je podle českého jazyka. Respondenti přitom chápou, že tento jev se děje po celém území republiky, nicméně Pražané to dělají nadměrně často.

Rozporuplný názor mají na to, jestli chtějí v Praze žít a bydlet. Ti, kteří ano to jsou takoví, jenž chtějí mít větší možnosti ve vzdělání a zaměstnání. Ti, co nechtějí žít v Praze, jsou velmi spokojeni ve svém městě popř. regionu.

5.2. Severní Čechy (Liberecký a Ústecký kraj)

Rozloha: 8 498 km²

Počet obyvatel: 1 275 951

Podíl městského obyvatelstva: 79%

Důležitá města: Česká Lípa, Liberec, Jablonec nad Nisou, Ústí nad Labem, Most, Chomutov

Severní Čechy jsou rozlohou nejmenším územím, kterým se zabýváme. Na tomto území však žije velký počet lidí a to především v městských oblastech. Pro tento region jsou rovněž charakteristické hory (Krušné hory, Krkonoše, Jizerské hory). S oblastí pod Krušnými horami je spojena těžba hnědého uhlí, která se zde velmi výrazně podepsala na krajinném rázu a životním prostředí. Velmi známá je drobná rivalita mezi obyvateli Liberce a Jablonce nad Nisou, která je vidět nejvíce při sportovních kláních. Zajímavostí je, že mezi těmito městy jezdí tramvajová linka.

Zdejší obyvatelé se cítí být spíše Čechy než obyvateli svého regionu popř. měst. První, co je napadne při zmínce o jejich rodišti, je domov, rodina a klid. Jeden respondent z Mostu uvedl etnickou různorodost, protože v blízkosti tohoto města se nachází neblaze proslulé romské sídliště Chanov. Mezi klady regionu řadí nižší cenovou hladinu snadnou přístupnost z místa na místo a co se týče podkrušnohorské oblasti, tak je to cenová dostupnost v oblasti realit. Mezi záporné patří podle zdejších vysoká nezaměstnanost, zvýšená míra kriminality a velká přelidněná sídliště. Typickým pro tuto oblast jsou znaky z dob totality (např. právě ona zmiňovaná betonová sídliště). Pro to, aby respondenti v této oblasti i nadále zůstali, by se musela zlepšit nabídka pracovních míst, jinak by rádi odešli jinam, právě z důvodů zaměstnání a možností vzdělání. Místní si rovněž nejsou vědomi něčeho typického nebo charakteristického, co by je samotné odlišovalo od ostatních. Svátky, které slaví jsou především Vánoce a Velikonoce, při kterých se vaří klasická jídla s těmito svátky spojená jako bramborový salát, kapr nebo řízek. Jinak je tradičním jídlem svíčková omáčka. Budoucím generacím nechají rodiče volnost v jejich rozhodnutí ohledně identity, rozhodně ale budou chtít, aby věděli, odkud jejich rodiče pochází.

Velmi podobné názory mají obyvatelé tohoto regionu na Prahu. První ideou při vyslovení slova Praha je hlavní město, hodně lidí, chaos. Nejvíce je do Prahy láká široká škála možností (práce, školy, noční život atd.). Oproti tomu je odrazuje vysoká cena zboží

a služeb nebo rozlehlost města a s tím spojená dostupnost. Jako typické pražské vidí metro a velký počet cizinců, turistů. Žít by tu v budoucnu chtěli, protože je to perspektivní místo pro život. Ačkoli se často stýkají s Pražany, nejsou si vědomi nějakého ovlivnění z jejich strany a zároveň nevidí rozdíl mezi nimi a obyvateli jejich regionu. Rovněž nevidí rozdíl v užívaném jazyku. Jako typického představitele Pražana vidí arogantního, hektického a svérázného člověka.

5.3. Západní Čechy (Karlovarský a Plzeňský kraj)

Rozloha: 10 875 km²

Počet obyvatel: 879 433

Podíl městského obyvatelstva: 75%

Důležitá města: Karlovy Vary, Cheb, Plzeň, Rokycany, Domažlice

V této oblasti hraje velmi významnou roli město Plzeň. Toto město ovlivňuje mnoho oblastí života. Rovněž do této oblasti můžeme zařadit Chodsko. Oblast kolem Domažlic je proslulá svou kulturou, tradicemi a zvyky, ale i nářečím. Rovněž plzeňský dialekt je velmi známý a stává se terčem mnoha narážek a vtipů. Nesmíme však opomenout Karlovy Vary, nejznámější české lázeňské centrum s velkým množstvím kolonád, které jsou naplněny vůní tradičních oplatek. Každoročně se zde koná Mezinárodní filmový festival, na který se sjíždí známé osobnosti z celého světa.

Západočeši se cítí být ve většině případů spíše než obyvateli České republiky obyvateli svého města. Proto také první myšlenkou při vyslovení názvu jejich kraje nebo města je nejčastěji rodné město a domov. Mezi klady regionu řadí poměrně velkou vyspělost, oproti jiným regionům nižší nezaměstnanost a velkou nabídku kulturního vyžití (MFF Karlovy Vary, Plzeň se nedávno stala evropským hlavním městem kultury, což podle názoru Plzeňáků přiláká do oblasti mnoho turistů, což se sebou přinese finanční prostředky pro ještě větší zkvalitnění regionu). Mezi zápory patří nedobrá dopravní situace a sexuální turistika sousedních Němců. Charakteristické je pro Plzeňsko pivo a pivní průmysl a Karlovarsko lázně a oplatky. Všeobecně jsou zdejší lidé spokojeni s danou oblastí, proto tady plánují žít i nadále. Typické pro zdejší obyvatele je dialekt a užívaný přízvuk. Mimo tradiční svátky Vánoce Velikonoce neslaví žádné speciální svátky a rovněž jídla jsou tradiční k těmto událostem. Svému potomkovi chtějí nechat volnost ve smyslu předávání tradic, rodinné historie nebo fixace na dané území.

Pro zdejší vnímání Prahy je patrné to, že jsou Západočeši spokojeni s tím, kde žijí a co mají. Proto také by se do Prahy stěhovali jen v nejnужněších případech (rodina, zaměstnání). Při zmínění slova Praha napadne zdejší hlavní město České republiky a Pražský hrad. Na Praze je přitahují a rovněž jako typické pražské vidí památky a naopak odrazuje velké množství lidí, doprava (hlavně automobilová) nebo kriminalita. Z osobního hlediska je do Prahy lákají pouze větší nabídka pracovních příležitosti a vzdělání. Při osobním styku s Pražany se místní nenechají nijak ovlivnit, protože jsou sví. Mimo jazykové odlišnosti nevidí mezi sebou a obyvateli Prahy žádný jiný rozdíl. Jazykové odlišnosti jak již bylo zmíněno jsou dány dialektem, přízvukem a užíváním trochu odlišných slov. Typický Pražan vypadá podle nich stejně jako typický Plzeňák nebo obyvatel Karlových Varů nebo jiného většího města a nemá také žádné speciální vlastnosti.

5.4. Jižní Čechy (Jihočeský kraj a Kraj Vysočina)

Rozloha: 16 853 km²

Počet obyvatel: 1 153 047

Podíl městského obyvatelstva: 62%

Důležitá města: České Budějovice, Písek, Tábor, Třeboň, Jihlava, Žďár nad Sázavou

Hned na úvod je nutné uvést, že na základě provedeného výzkumu vyšlo najevo, že obyvatelé Jihočeského kraje mají velmi odlišné názory oproti obyvatelům Kraje Vysočina. Je to především způsobeno tím, že Vysočina vždy byla a je jakýmsi „přechodným“ územím mezi Čechami a Moravou. Lidé si to zde velmi dobře uvědomují a rovněž jejich identita je jaksi rozpolcená. Proto i v následujícím vyhodnocování dat bude brán zřetel na to, z jakého regionu této oblasti daný respondent pochází.

Lidé z obou krajů se shodují v tom, že se cítí být spíše obyvatelem České republiky, a to především když jsou v zahraničí. Pokud je to v rámci ČR, tak se cítí být spíše obyvatelem svého regionu. Lidé na Vysočině si však uvědomují, zda-li jsou z míst, která před reformou krajů náležela Jihočeskému kraji (např. Pelhřimov) nebo z těch, která jsou stále ve Vysočině (Jihlava). Proto jak uvedl jeden respondent „*Pelhřimáci a Jihlaváci se moc nemusí*“. Při zmínění jejich míst je jako první napadne domov, přátelé, rodina a příroda. Jihočeši si ještě vybaví rybníky. Jako klady svého regionu uvádí Jihočeši bohatou nabídku kulturního, sportovního či zábavního vyžití, krásnou přírodu, klid a přátelský přístup většiny lidí. Respondenti z Vysočiny uvedli především čistý vzduch, krásnou

přírodu a klid. Mezi zápory jihočeského regionu patří především malá nabídka pracovních příležitostí a problém parkování, za které se musí velmi často platit. Na Vysočině je největším problémem malá nabídka kulturních příležitostí a všeobecně to, že Vysočina nepatří mezi bohaté regiony.

Typické pro Vysočinu je pěstování brambor a velké množství malých vesniček. Pro obyvatele zas pořádání mnoha událostí jako plesy (myslivecké, hasičské), zabíjačky, masopusty a lpění na tradicích. Typické znaky Jihočeského kraje nejlépe vystihuje odpověď: „*Města až tolik nedoznala drastických totalitních úprav, z hlediska památek jsou velmi zachovalá. Množství zámků, hradů, zřícenin, umělých vodních ploch...*“. Dalším typickým znakem je používání speciálních slov jako *cmunda* – bramborák, *taluta* – příkop, nebo *pikador* – párek v rohlíku. Nejznámější je však používání *Budějice*, místo obvyklého Budějovice. Jihočeši jsou tedy poměrně spokojeni se svým regionem, a proto se nehodlají stěhovat jinam. Oproti tomu respondenti z Vysočiny by produktivní věk raději strávili v jiném městě, kde je větší nabídka práce. Svátky slaví všude stejné především Vánoce a Velikonoce, při kterých se vaří svíčková, a tradiční bramborový salát s kaprem nebo řízek. Svému dítěti by rádi nechali volnost ve volbě své identity, ale byli by rádi, kdyby dodržovalo tradice svátky a zvyky.

Jak se rozcházejí obyvatelé toho regionu v názorech na své kraje, o to víc byla překvapivá shoda v názorech na Prahu a Pražany. Jako první je napadlo hlavní město a mnoho památek. Přitažlivé na Praze jim nejvíce přijdou kulturní památky nabídka možností práce, vzdělání, zábavy a všeobecně volnost. Odrazují je však vysoké ceny, vysoká anonymita, velké množství lidí, životní prostředí, nedostatek přírody a kriminalita. Jak bylo uvedeno, v Praze by místní žít nechtěli, protože jsou spokojeni tam, kde jsou. Jako typické pro Prahu vidí shon, stres a dopravní kolaps a opět památky. Zdejší lidé se s obyvateli Prahy stýkají, ale nemyslí si, že by je to nějakým způsobem ovlivňovalo. Velký rozdíl ale vnímají mezi lidmi v Praze a v jejich regionu. Zatímco v této oblasti jsou lidé přátelštější a vlídní, Pražany vnímají jako arogantní, drzejší, sebevědomé, neochotné a ambiciózní. Většinou také podle jejich názoru Pražané neznají jinou zábavu než městskou. Na druhou stranu nemají takové předsudky vůči jiným etnikům jako lidé z jihu republiky. Typický představitel Pražana je elegantní namyšlený člověk, v drahém oblečení a s drahým autem, který nechápe problémy ostatních. O jazyku již byla řeč, Pražané ale podle místních používají jiný přízvuk a protahují samohlásky především na koncích slov.

5.5. Morava a Slezsko (Jihomoravský, Olomoucký, Zlínský a Moravskoslezský kraj)

Rozloha: 21 853 km²

Počet obyvatel: 3 630 833

Podíl městského obyvatelstva: 64%

Důležitá města: Brno, Hodonín, Olomouc, Litovel, Šumperk, Zlín, Ostrava, Karviná

Moravu a Slezsko bereme pro tento výzkum jako jeden celek. Ačkoli je patrné, že Morava je velmi rozmanitá, co se týče kultury, tradic a tedy i identit. Zatímco máme jednu lokální či regionální identitu na jednom místě, o pár desítek kilometrů dále narazíme na identitu jinou. Každému z nás je patrný rozdíl mezi Ostravákem, Brňákem, Valachem či Hanákem. Tyto rozdíly a tato různorodost je velmi obsáhlá a zasluhuje si podrobnější zkoumání zaměřené na tyto oblasti, které však necháváme na budoucí výzkumy, ať už se bude jednat o výzkumy mé či výzkumy ostatních. Snahou bude získat základní poznatky a utvořit rámcový profil této oblasti.

Co se týče identity tak na severu Moravy a ve Slezsku se lidé cítí být spíše Čechy, kdežto na jihu a při hranicích se Slovenskem cítí identitu moravskou respektive jistou lokální (Valašsko, Brno apod.). Ve středu Moravy se cítí být jak Čechy tak Hanáky. První, co zde obyvatele napadá při vyslovení názvu jejich regionu, je domov, dále slivovice, příroda nebo povodně. Mezi klady zdejších míst patří příroda, snadná dostupnost z okrajů měst do center dění, klid a uvolněná atmosféra. Mezi zápory řadí nezaměstnanost, izolovanost jednotlivých míst, v menších městech nízká nabídka obchodů a služeb. Jako typické vidí obecně místní tradice a slavnosti a nebo slivovici. Většina místních ráda zůstane, tam kde žijí. Pokud se jim ovšem objeví příležitost v podobě vzdělání nebo práce, nic jim nebude bránit odejít. Jako typické pro obyvatele nejčastěji uvádí nářečí, kterým hovoří. Je nutné podotknout, že např. brněnský „hantec“, jak je předváděn ve zbytku republiky, ve skutečnosti není tak přehnaný. Dále je také typická pohostinnost místních. Mezi svátky, které se zde slaví mimo tradiční Vánoce a Velikonoce, patří např. dožínky nebo masopusty. Lze ovšem říci, že zdejší určitě více trvají na tradičních zvycích a obyčejích než v Čechách. Při zvláštních příležitostech se vaří svíčková, řízek s bramborovým salátem, nebo se pečou koláče. Svému potomkovi nechají volnost ve výběru identity, ale budou rádi, pokud budou znát své kořeny a místa, odkud pocházejí.

O názorech na Pražany na Moravě koluje mnoho pověr, kde některé pravdivé jsou a jiné ne. Určitě existuje rivalita např. mezi Prahou a Brnem, nebo Prahou a Ostravou. To se projevuje ne až tolik mezi jednotlivými lidmi jako spíše při různých soupeřeních a sportovních zápasech. Jako první je při slově Praha napadne hlavní město a památky jako Pražský hrad nebo Václavské náměstí. Na Praze je nejvíce přitahují možnosti kulturního vyžití, možnosti pracovních příležitostí, vzdělání a otevřené šance pro sebeuplatnění. Naopak je odpuzuje nedostatek přírody, vysoká anonymita, velký počet lidí včetně cizinců a dopravní situace. Jako typické pro Prahu uvádí metro a názvy památek. Do hlavního města to obyvatele Moravy a Slezska příliš netáhne. Jediným důvodem pro život zde by byla pouze práce. Pokud se více stýkají s Pražany, všímají si na sobě jejich vlivu především v oblasti užívaného jazyka, což jim činí větší či menší problémy při návratu domů. Tento jazyk je jiný především v tom, že Pražané více zpívají, mají osobitý přízvuk, užívají koncovku *-ej* u přídavných jmen končících na *í/ý*, používání písmene *v* na začátku slov začínajících na *o*. Mimo jazykové rozdíly existuje celá řada jiných odlišností. Pražané mají anonymní, neosobní přístup, bývají uzavřenější, arogantnější a sebevědomější. Na příkladu toho, jak je vnímáno přátelství je to vidět nejlépe. Pražané berou přátelství více povrchně, naopak Moravané a Slezané nemají tak široký okruh přátel, ale když už někoho považují za přítele, cení si ho a klidně ho ihned pozvou k sobě domů. Typický Pražan je tedy arogantní neosobní člověk, cílevědomý a ambiciózní, rádoby světaznalý a velmi dobře si uvědomuje, že má více možností oproti ostatním obyvatelům republiky.

6. Regionální identita – východní Čechy

6.1. Východní Čechy (Královéhradecký a Pardubický kraj)

Rozloha: 9 278 km²

Počet obyvatel: 1 071 855

Podíl městského obyvatelstva: 64%

Důležitá města: Pardubice, Chrudim, Hradec Králové, Jičín, Náchod, Trutnov, Dvůr Králové nad Labem

Dostáváme se k hlavní části tohoto výzkumu. Východními Čechami se budeme zabývat podrobněji. Konkrétně nás bude zajímat, jak je to s regionální identitou obyvatel města Dvora Králové nad Labem a jeho blízkého okolí. Hned poté bude zkoumán jejich názor na Pražany. Nejdříve si však charakterizujeme tuto oblast obecně kromě Dvora Králové. Nejdůležitějšími městy této oblasti jsou Hradec Králové a Pardubice. Jsou to rovněž krajská města, mezi nimiž panuje značná rivalita a navzájem se snaží neustále předhánět a dokazovat si, kdo je ten lepší.

Východočeši si tedy připadají spíše jako Češi, než aby svou identitu spojovali s místním regionem. Domov a rodné město, to jsou dvě první a často se vyskytující myšlenky při zmínce o tomto regionu. Kladné charakteristiky regionu jsou příroda, klid, celkem slušné podmínky pro život. Mezi negativa zcela jistě patří nezaměstnanost, malá nabídka pracovních příležitostí, a stále řešená špatná dopravní situace (nedostavěná dálnice do Polska, velmi mnoho nákladních automobilů). Typické pro tento region jsou obchodní styky s Polskem a Krkonoše. Respondenti by zde velmi rádi zůstali, pokud to dovolí především nabídka práce. Mimo drobné jazykové odlišnosti nevidí nějaké speciální znaky tamějších obyvatel. Slaví se zde především Vánoce a Velikonoce. Při speciálních příležitostech se vaří svíčková, kachna a samozřejmě všudypřítomný řízek s bramborovým salátem. Svým dětem chtějí mladí Východočeši v budoucnu nechat volnost při tom, co budou dodržovat a co budou slavit.

Když se řekne Praha, jako první respondenty napadne hlavní město a její památky, přičemž je nejvíce přitahuje hodně možností a příležitostí v různých oblastech života. Na druhou stranu od Prahy místní odrazuje velikost Prahy a s tím souvisí i časová náročnost pro dopravení se z místa na místo. Jako typické pro Prahu jako město je nejčastěji uváděno

metro, památky a dostupnost všeho, na co si kdo vzpomene. Respondenti by zde rádi žili především díky širokým možnostem. To, že se stýkají s Pražany, je podle jejich názoru nijak neovlivňuje. Rovněž nevidí velké rozdíly mezi obyvateli svého regionu a obyvateli hlavního města. Proto si jen těžko vybaví nějakého konkrétního člověka. Typický Pražan je tedy obyčejný a normální člověk. Jediný rozdíl vidí v mluvě, konkrétně v Praze se podle nich užívá více slangu a hovorových výrazů. Toto tedy jsou výsledky názorů Východočechů mimo obyvatele Dvora Králové. Tam se teď podíváme podrobněji.

6.2. Dvůr Králové nad Labem

Rozloha: 3 581,83 ha

Počet obyvatel: 16 338

Nezaměstnanost: 9,3%

Dvůr Králové nad Labem je malé městečko v Podkrkonoší. Může se pochlubit dlouholetou tradicí, kdy první zmínky o Dvoru pochází už z 11. století. Dnes je město známé především díky světoznámé zoologické zahradě a nebo přehradě Les Království.

Respondenti z tohoto města jsou rozděleni do dvou skupin. Jedni mají zkušenost z Prahou a nějakou dobu tu žijí a druzí, kteří v Praze byli párkrát nebo vůbec. Začneme tedy pohledem na Dvůr Králové lidí se zkušeností s Prahou.

Tito lidé se cítí být spíše obyvateli České republiky než „Dvoráky“. Při zmínce Dvůr je jako první napadne domov, zoologická zahrada a házená (populární sport v tomto městě). Mezi pozitiva řadí klidné prostředí, okolní přírodu, blízkost hor a menší počet obyvatel. Naopak do negativ patří podle nich nezaměstnanost, malý počet nových pracovních míst a nedostatek kulturního vyžití a zábavy hlavně pro mladší generaci. Jako typické pro město vidí zoologickou zahradu a charakteristické podnebí. Tito lidé by raději i nadále zůstali v Praze především kvůli zaměstnání a perspektivisty. Do Dvora by se ale jednou zas rádi vrátili. Jak typické pro místní obyvatelstvo vidí jejich ochotu pomoci, za každé situace působit příjemně a vstřícně, a dále také užívání jazyka. Místní jazykové speciality budou uvedeny později. Mimo klasické svátky Vánoce a Velikonoce podle nich nic moc jiného neslaví. U těchto příležitostí se vaří ryba, řízek, bramborový salát a místní specialita krkonošské kyselo – nakyslá polévka s houbami a bramborami. Svému potomkovi nechají volnost při tvorbě jeho identity, ale byli by rádi, aby si sám uvědomil, odkud pochází, kde má své předky a kořeny.

Obyvatelé, kteří s Prahou mají jen malé zkušenosti, se cítí být spíše obyvatelem České republiky, ale vnímají rovněž svou dvorskou identitu. Při zmínění Dvora Králové je téměř všechny jako první napadne zoologická zahrada. Mezi klady dle nich patří životní prostředí, klid, nákupní možnosti (ve Dvoře se nachází mnoho nákupních center) a také to, že Dvůr je malé město a vše je poměrně blízko. Zápory Dvora jsou nezaměstnanost, rychle rostoucí počet lidí jiných etnik (především Vietnamci a Romové), malá nabídka zábavních míst pro mladé (ve městě je pouze jedna diskotéka, jedno kino) a drahá voda (vodné a stočné jedna z nejvyšších sazeb v ČR). Jako typické pro tento region vidí zoologickou zahradu a uvádí často i dvorské pivo Tambor (místní pivovar dlouhou řadu let pivo nevařil, výrobu obnovil před dvěma lety). Pokud by zdejší obyvatelé našli práci ve Dvoře, určitě by jinam neodcházeli a zůstali tu žít. Kdyby ne tak by rádi do většího města (Hradec Králové, Trutnov, Praha). Nemyslí si také, že by místní lidé byli něčím odlišni oproti ostatním občanům České republiky. Jedinou výjimečnost vidí v jazyku a používání jiných slov. Příkladů uvádí hned několik např. slova končící na koncovku *-ky* nahrazují koncovkou *-ci* (ve 4. pádě místo okurky – okurci, králíky – králíci apod.), koncovku *-ovi* koncovkou *-oj* (tátovi – tátoj, kamarádovi – kamarádoj), velmi často uslyšíte slovo *mrtě* (tzn. hodně, velmi), na začátku věty se užívá často *však*, místo *jedeme do Trutnova* se používá *jedeme do Trauče* aj.. Tyto jevy nejsou v psaném jazyce, ale v mluveném. Mimo klasické svátky Vánoce a Velikonoce se ve městě udržuje slavení svátku svaté Barbory, kdy děti pověsí ponožku za okno a svatá Barbora jim podle toho, zda byly hodné nebo zlobivé nadělí uhlí nebo ovoce a sladkosti. Zároveň se na tento den v domácnostech dávají do vázy tzv. *barborky* (větvíčky zlatého deště), které, pokud vykvetou, znamenají štěstí pro rodinu. Dále je pro město charakteristická slavnost na den svatého Václava (kulturní program na náměstí) nebo Volba královny věnných měst. Při zvláštních příležitostech se vaří řízek, bramborový salát, svíčková nebo krkonošské kyselo. Svým budoucím dětem nechají volnost volby identity, ale budou klást důraz na to, aby věděly, kde mají své předky.

V následující části se zaměříme na názor *Dvoráků* na Prahu a Pražany. Nejdříve opět názory lidí, jenž mají bohaté zkušenosti s hlavním městem. Tyto osoby, když slyší slovo Praha, napadne ihned hlavní město. Nejvíce je přitahují pražské památky, prostředí Prahy a možnosti, které toto město skýtá. Naopak nejvíce je odrazuje přítomnost mnoha lidí (cizinci, turisté,...), vzdálenost mezi místy a s tím spojená časová náročnost na dopravu, hluk a chaos. Jako typické pro město samotné vidí památky a turisty. Jak jsem již uvedl,

v Praze by velmi rádi zůstali alespoň v produktivním věku, hlavně kvůli možnostem práce a vzdělání. Tito lidé si uvědomují, že téměř každodenní stýkání se s Pražany na ně má svůj vliv. Hlavním faktorem je používaný jazyk, kdy si navykají na pražské nářečí a zapomínají na to dvorské. Dalším faktorem je i to, že museli trochu změnit styl oblékání, na který byli zvyklí. Příliš velké rozdíly mezi obyvateli Dvora a Prahy mimo jazyk nevidí. Jazykový rozdíl vidí v protahování samohlásek, používání *v* u slov začínajících na *o*, a také v tom, že dle nich Pražané více zpívají. Jeden odpovídající uvedl, že rozdíly vidí teprve tehdy, když přijede domů, do Dvora. Jak sám uvedl: *“Lidé ho hned začnou upozorňovat na to, že přijel z Prahy, ať se ta hned kouká vrátit odkud přišel apod. Ne vždy je to myšleno ze srandy.”* Kdežto v Praze toto nezažil. Jako typického představitele Prahy vidí ambiciózního a dobře oblečeného člověka s drahým autem.

Předem je nutné říci, že lidé nemající mnoho zkušeností s Prahou na otázky ohledně této oblasti často odpovídali neví, nedokážu odpovědět atd. Jako první se jim většinou vybaví hlavní město, velkoměsto a ruch. Na Praze je nejvíce lákají památky, kultura, její rozmanitost a velikost. Na druhou stranu je odrazuje představa dopravní situace v hlavním městě (nutné říci, že ve Dvoře není ani jeden semafor), velký počet lidí, kriminalita a časová náročnost při přesunu z místa na místo. Metro a památky, to jsou podle zdejších znaky typické pro Prahu. Praze by žít spíše nechtěli, rozhodující je pro ně možnost vzdělání a práce. Přestože se s Pražany občas setkají, rozhodně si nemyslí, že by je to nějakým způsobem ovlivnilo. Rozdíl mezi Pražany a Dvoráky vnímají v namyšlenosti a pocitu nadřazenosti u Pražanů. Typický obraz Pražana je pro místní těžké utvořit. Když už ho utvoří, jedná se o osobu arogantní, chovající se povýšeně, chodící v drahém oblečení a jezdící v drahém autě. Pokud jde o jeho jazyk, používá více slangu a více přejatých slov z cizích jazyků, především z angličtiny.

7. Závěr

Primárním cílem bylo zjistit, jaké je povědomí o regionální identitě u obyvatelstva České republiky. I přesto, že každý člověk je díky své identitě unikátní a jedinečně neopakovatelný, dají se nalézt v některých faktorech shody na bázi kolektivní identity. Z výsledků výzkumu, který byl prováděn mezi mladšími lidmi jasně vyplývá, že regionální identita má v identitě dnešních lidí své místo. Ačkoli většina odpovídajících uvedla, že se cítí být spíše Čechy než obyvateli svého regionu, každý z nich vnímá svůj region a místo, kde žije, alespoň nějakým způsobem. Téměř všichni z dotazovaných jedinců při zmínění jména svého regionu uvedli, že je to jejich domov. Domov je tedy základní složkou regionální identity. Tuto složku má ve své individuální identitě zabudovanou každý z nás. Přitom nezáleží na tom, jedná-li se o vnímání domova v negativním nebo pozitivním slova smyslu.

Na základě výzkumu lze nastolit hypotézu, že lidé z Moravy a Slezska kladou větší důraz na mluvu, jazykovou identitu, předávání tradic a zvyků příštím generacím. Dále vyjma severních Čech jsou lidé většinou spokojeni s regionem, kde žijí, a nemají tedy důvod ke stěhování.

Jedním z nejdůležitějších kritérií pro život v dnešní době je možnost zaměstnání a vzdělání. Z toho vyplývá, že míra nezaměstnanosti v jednotlivých oblastech hraje důležitou roli v tom, zda tu místní chtějí žít i nadále nebo ne. Je tedy zřejmé, že v dnešní době se stávají pro regionální identitu nejdůležitějšími socioekonomické ukazatele a vůbec ekonomická síla regionu. Je však nutné dodat, že lidé mohou mít více identit současně, což znamená, že ačkoli odejdou za prací nebo vzděláním do jiného města, nemusí vždy ztratit svou původní regionální identitu. Vliv nezaměstnanosti na proměnlivost regionálních identit tu ovšem je patrný. Oproti tomu kultura, tradice a zvyky nemají mezi mladými už tak významné postavení jako dříve. Stejně tak jazykové odlišnosti a nářečí už hrají svou roli pouze při komunikaci v domácnostech. Na veřejnosti dochází k používání jakési obecné češtiny. Jakýsi úpadek speciálních regionálních identit v rámci ČR lze na základě výzkumu očekávat i do budoucna, protože každý z respondentů uvedl, že svému potomkovi nechají volnost a nebudou ho nutit do dodržování lokálních zvyků a tradic. Ačkoli je nutné podotknout, že každý se bude snažit u svého dítěte uchovat povědomí o

tom, odkud pochází. Alespoň tedy v této malé míře je zaručena transmise regionálních identit.

Dále se výzkum snažil zjistit, jaké postavení má v očích Čechů, Moravanů a Slezanů město a kraj Praha. Bylo zjištěno, že Praha znamená pro většinu lidí hlavní město ČR s velkým množstvím kulturních památek. Velkoměsto, které nabízí mnoho možností ve všech oblastech života. I přes tuto širokou škálu možností, které Praha přináší, by respondenti raději zůstali v místě, kde dosud žijí, pokud zde naleznou zaměstnání. Od života v Praze je odrazuje také zdejší dopravní situace, velký počet lidí, především cizinců a zvýšená kriminalita.

Snahou rovněž bylo utvořit na základě výpovědí stereotyp Pražana se všemi svými pozitivními a negativními vlastnostmi. Je nutné uvést, že každý používá místo spisovného Pražan výraz Pražák, který sám o sobě má lehce negativní podtext. Pražák je tedy dle výzkumu arogantní, ambiciózní, cílevědomí, bohatý člověk, který dbá o to, aby v očích ostatních vypadal dobře. K tomu mu slouží prostředky jako drahá auta, drahé oblečení a povýšené vystupování (ve smyslu „*všude jsem byl, všechno jsem viděl, všechno znám a všemu rozumím*“). Z toho vyplývá představa o namyšlenosti obyvatel Prahy a jejich častá neschopnost porozumět problémům ostatních. Hovoří také svým specifickým nářečím, které je charakteristické hlavně protahováním samohlásek na koncích slov, užíváním koncovky *-ej* u přídavných jmen mužského rodu a zvýšenou frekvencí používání přejatých slov z cizích jazyků.

Na úplný závěr této práce je nutné dodat, že problematika spojená s regionální identitou je mnohem složitější, než jak je zde popisována. Výzkum byl také proveden pouze u jedné generace lidí, což může mít z následků jisté zkreslení získaných dat. Proto by bylo dobré pokračovat v dalších výzkumech, aby se regionální identita, co nejvíce a co možná nejlépe definovala, i když zůstane navždy kategorií velice individuální. Nicméně i z tohoto malého vzorku obyvatel vyplývá, že pro mladé má regionální identita stále svůj význam.

8. Seznam použitých zdrojů.

- BITTNEROVÁ, Dana, HEŘMANSKÝ, Martin a kol., *Kultura českého prostoru, prostor české kultury*. 1. vyd., Praha: ERMAT Praha, s.r.o., 2008. 325 s. ISBN 978-80-87178-03-4
- CÉZAR, Jan, *Na cestě po České republice*. 1. vyd., Brno: JOTA, s.r.o., 2009. 223 s. ISBN 978-80-7217-634-2
- HEŘMANOVÁ, Eva, CHROMÝ, Pavel a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*. 1. vyd., Praha: ASPI, a.s., 2009. 348 s. ISBN 978-80-7357-339-3
- HOUŽVIČKA, Václav, NOVOTNÝ, Lukáš (eds.), *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí*. 1. vyd., Praha: Sociologický ústav AV ČR ve spolupráci s ERMAT, s.r.o., 2007. 171 s. ISBN 978-80-7330-109-5
- PRŮCHA, Jan, *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 2. rozšířené vydání, Praha: Portál, s.r.o., 2007. 224 s. ISBN 978-80-7367-280-5
- VENCÁLEK, Jaroslav, *Protisměry územní identity*. 1. vyd., Český Těšín: OLZA, 1999. 209 s. ISBN 80-86082-10-5.
- KOCOUREK, Jiří, MOREE, Dana, *Kulturní identita* [on-line]. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy. [cit. 2011-13-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.czechkid.cz/si1120.html>>
- KOHOUTEK, Rudolf, *ABZ Slovník cizích slov* [on-line]. [cit. 2011-16-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz/>>
- ROUBAL, Ondřej, *Socioweb: Když se řekne identita...* [on-line]. Praha: Sociologický ústav Akademie Věd České republiky. [cit. 2011-16-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=149&lst=115>>